

નાકચુલર ટેકસ્ટ બુક્સ રીવિઝન કમિટીએ સુધારેલી.

ગુજરાતી ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

મુંબઈ બેઠની તથા મુંબાઈ ઈલાકાની ભૂગોળના સાર,

બનાવ નાર

તથા

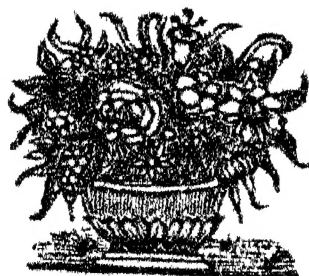
રૂપાવી પ્રસિદ્ધ ક નાર

ડા. ભા. ઈ. જગજીવનદાસ.

નવી સુધારેલી આવૃત્તિ પહેલી.

(સને ૧૮૫૭ ના ૨૫ મા આક્ટ પ્રમાણે નોંધાતી છે).

કીમત

૪ આના.

મુંબઈ;

“ તત્ત્વવિવેચક ” પ્રેસ.

10/10/1978

4933

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૫૧૩૩

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ગુજરાતી ત્રીજી ઓપીનિંગ
૨૫

વિષય

ગુજરાતી ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

પાઠ ૧ લો.
ખાળપોથી-નાના છોક-
રાને ભણવાની ચો
પડી.
મૂળાક્ષરો-સ્વર અને
વ્યંજન
ખારાખડી-કમના પદો.
રમુજ આનંદ થાય તેવા.
લાભ-કાયદો.
જ્ઞાન-સમજ.
ગાંધી ગાંધી-શીખામણ
લેવા લાયક
શિખામણો બોધ.
પદાર્થ પાઠો-વસ્તુઓની
સમજના પાઠ.
વિષે-સંબંધી.
જોગ-લાયક.
સરસ-સારી.
ઉમ ગથી-હોશથી.
આનંદ-ખુશાલી.
હોશીયારી-ચાલાકી.
વાર્તાઓ-વાતો.
ખારીક-ઝીણી.

મુકાબલો-સરખામણી.
અધિકારી-ઉપરી.
માહિતી-સમજણ.
શરૂ કરી-શીખવા માંડી.
મજાની-સારી.
રસીલી-મગ્ન પડે તેવી.
પુસ્તકો-ચોપડીઓ.
સંબંધી ના, વિષે.
નદી-ગાંધી પાણીનો રેલો
પર્યટમાર્થી નીકળી
સમુદ્રને કે સરોવરને
મળે તે.
દરીઓ સમુદ્ર, સાગર.
મેદાન-સપાટ જમીન.
સાદા-સહેલા.
નમુના-આકાર, ધાટ.
સામાન્ય-રોજ વપરાતી.
વર્ણન-હકીકત.
સોદો લેવા-ખરીદ કરવા.
છેતરાશો-ઠગાશો.
ઉતાવળ-ઝડપ.
ખાતરી-તપાસ.
આજસ-મુસ્તી. [નાનું.
ચોપડી-સમજણ વિ-

પાઠ ૨ જો ભાગ ૧ લો.
ગુજરાતી - ગુજરાતી મા
વપરાતી ભાષા.
લિપિ-ભાષા. [શાસ્ત્રી
ખાળબોધ - ખાલાણી.
પંડિતો-વિદ્વાનો.
અંક-આકડા.
અનુક્રમ-ફરવ ઉ અને
દાર્દ ગી.
વરડું - ફરવ ધ અને
દાર્દ ધ.
પાઠ ૨ જો ભાગ ૨ જો.
નીપજો-થાય. [લખનાર.
લહોઓ-ઝડપથી સાફ
લાલચ-તોભ.
લપટાવું-વળગવું [રોગી.
નર્ચો-રોગવિનાશ, નિ-
શ્રદ્ધા-વિશ્વાસ.
ઉદોગી-મહેનતુ.
ચેન-ગમત, મુખ, નિસંત.
ફકડ-શોખાલા, છેલ.
ઠાક-ડોળ, ભપકો.
અનુક્રમ-પ્રસંગવિનાશ.

માહુ - ખનાખ. [ખતના
અમલના-પહેલાના વ
નિધાન્યામ-ભણતર.
છેલ્લે-છેવટે.
તરેલના ભગના.

પાઠ ૩ જો.

ધરડો-ખુદો.
ટકું-નાના ઘોડો.
મૂર્ખ-અકલ વિનાના.
હડહડતો-ખરેખરા પૂ-
રેપૂરો
ઝળિયુગ-ખરાખ વખત.
ગુવાન-ઉમર લાયક.
થોડેક દૂર-જરા છેટે
ખુદિ-અકલ. [ખતમા
ખરે ખપોરે-તાપના વ-
હિડાડે-ગલાવે.
મોજથી-આનંદથી.
મુસાફરી-દેશાટણ.
ખર્ચુપાન-ધરડો, મરવાને
થોડો વખત બાકી
હોય નેવો.
ગ્રીકર-ચિતા.
શરમાઈ-લજવાઈ.
નેસખ ધ-ઝડપથી.
ઢાવક-જેન ધર્મી.
સ ધ-ટોળું.
દયા-રહેમ.

માતકી-દયા વિનાનો,
નિર્દય.
લઠાવી-ઉપાડી, ઉચકી.
હાટ-બળર
જલદી-તાકાદે.
વાખરાઈ વેરાઈ.
તોફાન-મસ્તી.
શીકે-તીલે.
પરતાયા-ખેદ પામ્યા.

પાઠ ૪ થા.

પરગણુ-પરોપકારી.
ધણી ધણીઆણી - સ્ત્રી
પુરુષ.
આગક-ઝોકર.
ધધર-મજુ.
ભક્તિમા ભજનમા.
ગાળતા-ઝઢતા.
કૃપાથી-મહેરથી.
પુત્ર-છોકરો.
નરસિંહ ચાદશ-ભગ
વાને નરસિંહ અવ
તાર લીધેલો તોદવસ.
બંડાર-ખખનો,
ઉપકાર-પાડ.
ગુજરી ગયા-મરીગયા.
ઉછેરવા-પાળવા.
સલાહ-શીખામણ.
અસર-સાગણી.

નીવડ્યો-ધયો.
માનીતો-વહાલો.
માહુ-ખરાખ.
છમ્છે-ચલાય.
સાહ-આખલો.
અંતકરણમાં-દીલમાં.
એકદમ-તરત. [લુગડું.
ફેટો-માથે બાધવાનું
ધા-વાગેલુ. [આપી.
વખાણુ કર્યા-શાખાશી
વેદ દેશી ફાકટર.
આશ્રય-નવાઈ.

પાઠ ૫ મા.

કટુંબ-સગા વહાલાં.
ગુજરાન પોપણુ.
ધધે-રોજગારે.
પ્રીતિ-પ્રેમ
લમ-વિવાહ.
ઉમરાઈ-છલકાઈ.
ખડ-ધાસ.
આશીશ-આશરવાદ.
ખૂચેલા-કચોટી ખેઈલો.
ટંગાવી-લટકાવી [ગાત.
છનામ-મલિસ, ભેટ, સો-
થોભાય-ખોટી થવાય.
ધાડું-ગીચ.
ચોર-લુટારો.
જંગલી-ફાડી ખાતર.

પ્રાણી જનાવર.
ખીક-ભય
ઈન્ન-પીડા, દુઃખ.
સહીમલામત-સુખરૂપ.
સામેલ થયો-ભળી ગયો.

પાઠ ૬ હો.

અદલ-ખરો, વાજખી.
ઇનમાફ-ન્યાય.
હાલત-સ્થિતિ [જ્યાની.
ગામઠી-મહેતાજીની, પ-
ધમે-રોજગારે.
વળગ્યો-લાગ્યો.
અક્લવાલો-બુદ્ધિશાળી.
નજીવતર-આગ્યશાળી
કાવતો જાનમતો.
ખીતી-પેચાળા લીધા
આમર-માન, કીર્તિ.
માલકી પુણ.

મલાહ-કઠ્ઠાપ્રમાણ.
વર્તીશું-ચાલીશું.
કબુલાત-વચન.
દહાડોપાણી-મરણક્રિયા.
તોડ-નિકાલ.
વાહવાહ-વખાણુ.

પાઠ ૭ મો.

પરમેશ્વર-ઇશ્વર.
સધળુ-અધુ. [ળીઆમાં.
પોળમાં-મેહલામાં, ફ-
લખોટે-ગોટીએ.
સુશાભિત-સુદર, રૂપાળા.
અટકાવ્યો-વાર્યો
નજીવી-નાની, નખમી.
ટોત-આદત.
સગન-શિક્ષા.
આસપાસ ચોતરફ.
આકાશમાં-ગગનમાં.

અંતરમાં-મનમાં.
આભાસ-તેજ, પ્રકાશ,
અજવાણું.
આસ-ખેતરમાં કાઢેલા
હળના લીટા.
વિશ્વપતિ-દુનિયાનો ધણી
પરમેશ્વર.
વાસ-રહેઠાણ.
ભોયરે-ભોયમાં ઉડું ખો
દીને બાંધેલો ઝોરો.
ધડીએ-રચીએ, કરીએ.
ઘાટ-ખરાબ વાત.
તાત-બાપ, ધણી.
ખાલી-નકામી.
કબી-રજકણ.
કામ-માટે.
કામ-ઠેકાણું.

કવિતાના અર્થ.

(૧)

અ.વય—(‘આપણી’) આસપાસ, આકાશમાં, અંતરમાં (ઇશ્વરનો)
આભાસ (છે, અને) ધાસ આસની પાસ પણ વિશ્વપતિનો વારા (છે).

અર્થ—આપણી ચારે તરફ, ગગનમાં અને આપણા મનમાં ઇશ્વરનું
તેજ છે અને ખડ અને ખેતરોમાં કાઢેલા હળના લીટાની પાસે પણ પરમે-
શ્વરનું રહેઠાણ છે.

(૪)

(૨)

અનુવચ—ભોંયમાં ભોંયરે પેસી, કંઈ વાત કરીએ (અને) મનમાં બાટ ધડીએ તે જગતો તાત નાણું.

અર્થ—જમીનની અંદર ખાંચલાં ધરમા પેશીને કંઈ વાત કરીએ અને મનમાં કાનનું છુડું કરવાનો વિચાર જોડવાએ તે પણ દુનિયાનો ધણી પરમેશ્વર નાણું છે.

(૩)

અનુવચ—(એક) કણી મૂકવા કામ ખાલી જગ્યા યોગ્યએ (પણ) ક્યાએ જગડતી વિના (નું) ઠાલુ કામ ન મળે.

અર્થ—એક રજકણ મૂકવા માટે પરમેશ્વર વિનાની ઠાલી જગ્યા શોધીએ પણ કાંઈજગ્યા પરમેશ્વર વગરની ઠાલી મળે નહી.

પાઠ ૮ મો.

ધ્રુવર-પરમેશ્વર.

સ્તુતિ ધ્રુવરનાં વખાણું

વિશ્વવામી - જગતના ધણી.

શીશનામી-મ.શુ. નમાવી

દયાળુ-ક્રપાળુ.

આપદા-દુખો.

ઉમારો-ખચાવો.

દીનાનાથ-ગરીબ નિવા
જ, ગરીબના બેલી.
આધાર-આશરો. ટેકો.
માત તાત-મા બાપ
પાળનારા-પાળણું કર્તા.
કોપા છે-કર્યા છે. [પાડ.
ઉપકારો-શુભો, કાયદા.
રાંક-ગરીબ. [તાના.
અજાન-સમજણ વિ
તુ થી-તારાથી.
અબાણી-ધ્યાન બહાર.

ક્ષમા-માફ
વાક-કનુર, ગુનહો.
મતિ-અક્ષ.
છેક-ખીલકુલ [ગવું તે.
પ્રાર્થના-ધ્રુવર પાસે મા-
દોલધારો-મનમા લ્યો.
કુટુંબી-સગાવહાલા.
સદા-હમેશા.
બક્તિ-ભજન.
શક્તિ-જ્ઞેર.
નિવારો-ટાળો.

કવિતાના અર્થ.

(૧)

અનુવચ—અહો ! દેવના દેવ ! હે ! વિશ્વવામી (પ્રભુ) હું શીશ નામી આપની સ્તુતિ કરું (છું કે હે !) દયાળુ પ્રભુ આપદાથી ઉમારો. (હે !) દીનાનાથ તું મારો એક (જ.) આધાર (છે).

(૫)

અર્થ—હે ! દેવના પણુ દેવ હે ! જગતના ધણી પ્રભુ હું માયું નમાવીને તમારા વખાણુ કરું છું. હે ! દયાવાળા ઇશ્વર અને દુઃખોથી બચાવો હે ! ગરીબોના બેલી મારે ફક્ત તારો એકલાનોજ આશરો છે.

(૨)

અન્યથ—(હે !) પ્રભુ ! આપ મારા માતને તાત છો, તમે સદા સર્વને પાળનારા છો, તમે (અમારા ઉપર) કરોડો ઉપકારો કરીધા છે. હે દીનાનાથ

અર્થ—હે ! પ્રભુ ! તમે મારા માઆપ છો તમે હમેશાં બધાના પાલણુ કરતાં છો અને તમે અમારા ઉપર કરોડો ગુણુ કર્યાં છે. હે ! ગરીબના બેલી.

(૩)

અન્યથ—હું રાકનો રાંક અચાન પ્રાણી છું, મારી કશીવાત તુંથી અજાણી ન (થી) હે ! દયાળુ, ! મારો વાક ક્ષમા કરો. હે દીનાનાથ.

અર્થ—હું ગરીબનો ગરીબ અને સમજ વિનાનો પામર પ્રાણી છું મારી કાષ્ટપણુ વાત તારી જાણુ બહાર નથી હે ! દયાવાળા પ્રભુ ! મારો ગુન્હે માફ કરો. હે ગરીબના બેલી.

(૪)

અન્યથ—અમે બાળકો હાથ જોડી બોલીએ (છીએ કે) હે ! પ્રભુ અમારી મતિ છેક થોડી (છે) દયા લાવીને દીલ (મા) પ્રાર્થના ધારો. હે દીનાનાથ.

અર્થ—અમે બધા બાળકો હાથ જોડી કહીએ છીએ કે હે ! પ્રભુ ! અમારી બુદ્ધિ ધણી ઓછી છે માટે રહેમ આણીને અમારી આગણી મનપર લ્યો. હે ! ગરીબના બેલી !

(૫)

અન્યથ—(હે ! પ્રભુ !) અમે ને અમારાં જે કુટુંબીજનો (છે તે) સર્વ શરીરે સારાં સુખી રહીએ (અને) આપ સદા સારા વિચારો આપજો. હે ! દીનાનાથ !

અર્થ—હે પ્રભુ ! અમે અને અમારા જે સગાં વહાલા છે તે સર્વ શરીરે મારી રીતે સુખી રહીએ એમ કરો અને અમને હમેશાં સારા વિચાર આપો હે, મરીબ.

(૬)

અન્યથા—મે કાઈ (પણ) આપની ભક્તિ કરી નથી. આપના શુભ ગાવાની (મારામાં) શક્તિ નથી (તો) દયા લાવી દાસ દુખો નિવારો. હું દાનાનાથ.

અર્થ—હે ! પ્રભુ ! મેં આપનું કાઈ/પણ ભજન કર્યું નથી. તમારા શુભ ગાવાનું મારામાં જોર નથી તોપણ કૃપા કરી સેવકના મંદો તાલો હું મરીબના બેલી પરમેશ્વર મારે કૃપા તારા એકલાનોજ આશરો છે.

પાઠ ૯ મો.

સિદ્ધ પાડીઆનાર બ-	હાજર-રણુ [ક્ષીસ	મદદ-સહાય.
ય કર જનાવર.	ઉપતદાન-પ્રાણુની બ	સાબરતી યાત્રા આવતી
ઉંદર-ધરોની અદર રહે	મગરરી બગાઈ.	ગર્વ અહંકાર, મગરરી.
નાર નાતું પ્રાણી.	ભાન-મમજણુ	એવડા-મમણા
દર-નાના પ્રાણીન રહે-	વેળા-વખત.	પાઠ ૧૦ મો.
વાના જર.	શિકારી-પારખી.	પ્રમાણિક સાચવટવાળો
છાયે-શીળે.	બાજ-પ્રાણીઓને પકડ	વેપારી દુકાનદાર.
ઉનાળો ગરમીની મોસમ	યાને બુંથેલી દોરઝો	ધરાક-ખરીદદાર
સપડાએ પકડાયો [જીજી	કાફા વણખા	કિમત-મૂલ્ય.
કાલાવાણા કરગરવું, આ-	અકળાયો-ગભરાયો.	છેતરતો-ફગતો. [બર.
ગુનો-પાક.	બુમો-બરાડા	જાખ-વટ, તહેવાર, આ-
ગાક ક્ષમા	એકદમ-ઝટપટ	ઠરાવ્યા-પરઠ્યા.
આકૃત-સંકટ.	બહલો-માટું.	હિતર્યો આઠ્યો.
સેવકે, દાસ, આકર.	સેવા-ચાકરી.	લોભાતા લલચાતાં.
	બળવશે-કરશે.	પોલિસ રેયતની સંભાળ
	કાપી-કાતરી.	રાખનારા માણસો.

થાણું-ઝેટ; ચોકી.
અમલદાર-ઉપરી.
ફરજ-જરૂર
કમાયો-રખ્યો.
લાભ-ફાયદો.
વૃદ્ધ-ધરણ.
આધ્યાધી-દોરતી.
કાશી-બનારસ.
પ્રથમ પહેલા.
આમલ-તાણુ.
કોલેરા-ઉલટી અને આ-
ડાનો રોગ.
સુસમેલી-મુચીબત.
વિધવા-રાહલી સ્ત્રી.
ધન્ય-શાખાસ.

પાઠ ૧૧ મો.

ગુજરાત-પોષણ.
ચલાવતા-કરતા.
ભારી સખત.
ગુરુ-કદખાનું, જેલ.
છદ-ટેવ, લત. આદત
બખો-અ દોખરત.
ભાગ-દાવ
ધનવાન-પૈસાદાર.
વિકટ-બિહામણી.
રાહ-વાટ. [સાદાર.
તાલેવંત-નસીબદાર, પૈ-
શુંકુ-અસાખ.

તાકયુ-ધરજીયું. [પ્રાણી.
મગર-પાણીમા રહેનાર

પાઠ ૧૨ મો.

યુધિષ્ઠિર-ધરમ રાજ.
ક્ષમા-માફ.
કોષ ગુરસા, કોપ.
વર્તણૂક-ચાલ.
પીતરાઈ-કાકાનાછોકરા
સદન થઈ શકયુ-ખમાયું
ઝેર વિખ
ઉપાય-ઇલાજ. વિલા.
લાખના-લાખવડે બા-
દાખો-ઉપાય આદ્યો.
ફોસલાવી-પટાવી.
ગુગાર-ગુગડું.
ફો-છેતરપંડી
ફરજ-જરૂર.
ગાળવા-કાઢવા, ગુન્નરવા.
રચતી-અમતી.
ખરે-સાચે.
નીચ-કુદ.
નીચપણુ-કુદતા.
આનંદ-ખુશાલી; મજા.
ગ ધર્મ-દેવતાના ગવૈયા.
સહન કરતા-વેઠતાં.
લાગણી-અસર.
અપકાર-બીજાનું હુકું
કરવું તે.

લુચ્ચા-ખળ.
અદેખા કીનાખોર.
બાકી-કમી.
ગળગળા-છાતી ભરાઈ
આવી આખમા પા-
ણી આવવા.
આફતો-દુખો.
ગુન્નૈયતા-કોષે ભરાતા.
વંદેલુ-જુ ડાકનું સાદું
વાળવું
ડગવું-ચળવું.

પાઠ ૧૩ મો.

ડાહો-અફલવાળો.
ન્યાયાધિક્ષ-ઇ-સાફ કર-
નારા આધિકારી.
પારખી-ઓળખી બાણી.
અદલાઈનસાફ - બાળખી
ઇ-સાફ.
પ્રજા-રૈયત.
પ્રીતિ-પ્રેમ.
રાજકાજ-રાજ્યનાં કામ.
ચર્ચા-વાગચિત.
સાક્ષી-સાહેદ.
અધરૂ-કંઠણુ.
ચતુર-શાણુ. [વાપરી.
ઉપયોગ કરી બતાવ્યા-
અચરજ-નવાઈ.
તરવાર-સમશેર.

હક-માલકી.
 વિચારું-વિચાર કરો.
 ખરેખરો-સાચી
 ગમેપકુ-પારકી વસ્તુ
 પચાપી પડનાર.
 ખૂરા-ખરાખ જુડા.
 હાલ-સ્થિતિ, વલે.
 સખ-શિક્ષા.
 પાઠ ૧૪ મો.
 મૂઢસ્થ-મોટો માણસ.
 ચાકાગયો-શક્તી ઘટી
 ગઈ.
 કકડીને-લણીજ.
 બિચારા-આપડા.
 નિસાએ-શોધી નીચે
 આસ મૂકવા.
 સુંદર-સોભિતિ.
 મજા-ગમત.
 અભાગીયાના - એછા
 નશીબવાળાના.
 નશીબમા-કરમમા,ભા-
 ગ્યમા. [ગયુ.
 કરમાઇ ગયું-વીંછુ પડી
 ચતુર-ચાલાક.
 હાલત-સ્થિતિ.
 ઉપાડો-ઉચકી.
 મૂકવા-મેલવા.
 કરમાયું-કઈ
 લંગડો-હલો.

ટેકા-આધાર.
 પારકાના-ખીજનો.
 મેવા-ફળફળાદિ.
 મિકાઈ-ગળ્યા પદાર્થ.
 કામનું-ખપનું.
 પાડ-ઉપકાર.
 કાગમ-ચાલુ
 મહેનત યત્ન, ઉધોગ.
 દરેક-એકએક.
 ધ્યાન-ચિત્ત.
 કદાપિ-કાઈ દિવસે.
 શોધી-ખોળી
 નેહતા-ખપ પડતા.
 તંગી-બીડ.
 કપડા-લુગડા.

પાઠ ૧૫ મો.

મહોલો-ફળીઆ, શેરી
 મશકરી-મજાક,ઠાથેકડી
 નોતરે-હજન,આમ તણ.
 રગીત-રમેલા.
 પાટલો-લાકડાનુઆમન.
 છાછરો-ઉડો નહિ તેવા.
 થાળ-થાળી, રકાળી.
 ખીર-ભાતને પાણીમા
 રાંવી ચઢવા આવે
 ત્યારે દુધ નાખીને
 બનાવેલો ખાવાનો
 પદાર્થ.

ચપચપ-ઝટપટ.
 મજા-ગમત.
 બાણ્ય અબાણ્ય-સમ-
 ન્યો ન હોય તેવા
 દેખાવ.

બોળા-ઠગાય તેવા.
 આગ્રહ-તાણુ
 ખાતર-ખરદાસ.
 પીરસેલો-ચૂકેલો.
 સાદું-બસેલો
 મલકાવી હસવું કરી.
 સ્વાદે-મજાથી.
 ઠીક-સારી
 શરમાયું લજ્યાયું.
 સિવાય-વિના.

પાઠ ૧૬ મો.

મલ-સાયું.
 ચિત-મન.
 ચિતન-મનન.
 વાયક-ખોલ.
 નિશ્ચય-નકી.
 હિચરવુ-ખોલવું.
 અસત્ય-જૂઠું.
 ખીજ-ખી.
 વૃક્ષ-ઝાડ.
 વિશાળ-મોટું.
 શુભકારી-ફાયદાવાળાં.
 આશ્રય-આશરો.
 જાંમ-જાયા, જાંવડો.

પરિતાપ-દુઃખ.
વસે-રહે.
આકૃત-દુઃખ.
પ્રગટે ફેલાય.
છળ-પ્રપચ.
દુષ્ટ-ખરાબ.
મતિ-બુદ્ધિ.
બચ-બીક

હટે-ખસે, ઓછી થાય.
ખુપશે-દંકારો.
દીપશે-પ્રકાસશે.
આય-નુકશાન, ઇત.
સદાય હમેશાં.
વદી-બોલી.
કલેશ-કંકાસ, મંતાપ.
અનેક-મણી.

હરે-મઠાડે.
અન્ય-બીજું.
અતિ-ધણું.
રીઝશે-ખુશી થશે.
સ્વર્ગ-દેવનું રહેકાણું.
ઝળકીત-પ્રકાશીત.
જશ-આખર.
બેગ-કારણ

કવિતાના અર્થ.

(૧)

અનવય—સતનું ચિત્તમા ચિંતનરે કરવું, નિશ્ચય સત વાચક ઉચરવું,
અમલ્ય કામ કેદી કરવું નહિ અને જગે જશથી ઝળકીત કરવું.

અર્થ—મનમા સત્યનું મનન કરવું, વાકી સાચા બોલ બોલવા, બૂઠું
કામ કેદી કરવું નહિ અને દુનિઆમા આખર વડે પ્રકાશીત કરવું.

(૨)

અનવય—સત બીજથી વિશ્વાળ વૃક્ષ થશે. (તેના) ગુણકારી મીઠાં
ફળ ઉતરશે. (અને) જાય તળે જન આશ્રય કરશે, (તેથી) પરિતાપ
જતા સૌમુખ મળશે.

અર્થ—ખડૂ બી વાવવાથી મોટું જાડ થઈ તેનાં ફાયદાવાળા મધુરાં
ફળ મળશે. અને તે જાડની જાયા નીચે ધણા માણસો આશરો લેશે
તેથી તેમના દુખો મટી જઈ બધાં મુખ મળશે.

(૩)

અનવય—જગનાં સહુ કાળ સતમાં વસે (છે) અસતે જન આકૃતમા
પડશે. (જેમ) સત સુરજ (નું) તેજ મળું પ્રગટે (તેમ) છળ દુષ્ટ
મતિ બચ પામી હટે.

(૧૦)

અર્થ—આ દુનિયાના બધાં કામ સત્યના આધારે રહેલાં છે તો ગામન્ય કામ કરવાથી માણસ સકટમાં આવી પડશે. જેમ સત્યથી મૃત્યુ તોજ ધણું પ્રકાશશે તેમ પ્રપંચી અને નહારી બુદ્ધિ સત્યની બીકથી આપી થશે.

(૪)

અન્યથા—કઈ જોગથી સત્ય છુપાઈ જશે પણ છેવટ મત્ય ઉભાસ થશે (ને) સુરજ કદી વાદળથી છુપશે. (તોપણ) નિશ્ચય પૂરી તે ફરીથી નીવશે.

અર્થ—કદી કાઈ કારણથી સત્ય ઢંકાશે તોપણ આખરે નત્ય ઢાઢ થઈ પ્રકાશશે. જેમ સુરજ કદી વાદળથી ઢકાય છે તોપણ તે પાછો ખુલેો થઈ નક્કી ફરીથી પ્રકાશે છે.

(૫)

અન્યથા—સતને આવ્ય નથી (તેનો) કદી નાશ ન (થી) સદાય સત્યવદી જમ જીતવું. નિશ્ચય મત અનેક હમેશા હરે. ખરે સત્ય સમુ અન્ય બળ નથી.

અર્થ—સત્યને જરા પણ ધુળ થતી નથી તેમ તેનો કદી પણ નાશ થતો નથી માટે હમેશા સાચું બોલી દુનિયાને જીતવી. નક્કી સત્ય અનેક સત્તાપો મટાડે છે ખરેખર સત્ય સરખું જોર બીજા કાઈ નથી.

(૬)

અન્યથા—મતમાં સદાય સાચુ સુખ વસે (છે). સતથી વિશ્વપતિ અતિ રીઝશે સત્ય વિના બીજા કંઈ ધર્મ નથી (માટે) સતથી સ્વર્ગ-જીતી સદાય રીઝો.

અર્થ—સત્યમાં હમેશાં સાચું સુખ રહેલું છે અને સત્યથી અરમેશ્વર બહુ ખુશી થશે, તેમજ સત્ય વગર બીજા કાઈ ધર્મ નથી માટે સાચું બોલી સ્વર્ગનાં સુખ મેળવી હમેશા આનંદમાં રહેો.

પાઠ ૧૭ મો.

મુસાફર-વટેમાર્ગી.
 રિવાજ-રીત, ટેવ
 વર્તમાનપત્ર-ન્યુસપેપર
 બાકડો-બેન્ક, પાઠશી
 ઉતર-જવાબ.
 શિક્ષકે-મેહેતાજીએ
 તંબુ-લુગડાનું ધર.
 મતારી-તાલુકા કે જિલ્લા
 ના ગામોમા ફરવું.
 વાપરેછે-કામમા લાજે.
 મયાર હાથ ટેકવાવગરની
 બરવાડ-બકરા ઘેટા ચ-
 રાયનાર
 હુંગર-મોટા ટેકરા, ના-
 ના પહાડ.
 રખડેછે-બટકે છે
 ચારો-ઢોરોને ખાનાનુધામ
 નેસ-રખારી બરવાડને
 રહવાના હુંપડાબાળી
 જગા.
 બલા-સારા [તેવાં
 મીલનસાર-હળી જન્ય
 પચેણા આકરી-મેમાન-
 ગીરી.
 સાંભર-યાદ.
 વખાણુ-ગુણ માવા.
 બારી-ત્રાસ આપનાર.

પૂજે-આકરી કરે
 ખરચવા-વાપરવા.

પાઠ ૧૮ મો.

શરીર-ડીલ
 વ્વચ્છ-ચોક્કમું.
 તમાશો-રમત.
 ખેલવા-રમવા.
 ખેલાડી-રમત કરનાર.
 રૂપવાન-રૂપાળો.
 વરખ-સોના કે રૂપાના
 ધણા પાતળા પતરા.
 વાણુ-રાતનુ ભોજન.
 બેબાન-ભાન વગરનો
 રડારોળ બુમ પાડી રડવું.
 પાડોશજી-બંડમા રહે-
 નાર સ્ત્રી
 નવાઇ-અગ ખો.
 કટાળો-સુગ.
 મોત-મરણ
 ચોરી વળગી
 બુલા-ડાઢાડ.
 મુખ્ય-મોટી
 મતલબ-હેતુ.
 પાર પડતી-સફળ થતી
 લૂછી નાખવું-લોહવું.
 ઝટ-જલદી.
 કરકરા-બડા.

પાઠ ૧૯ મો.

પ્રમાણિક-સાચવટવાળા.
 ખેડુત-ખેતી કરનાર.
 કણખી-ખેડુતની જાત
 ઉધોગી-મહેનત.
 સહજ-જરા
 ઉપજ-પેદાસ [રચ.
 કરકસર-રીતસરનો ખ-
 કાયદા-ગુણ | ખરી
 બચાવી-ફાજલપાડી સં-
 હળ-જમીન ખેડવાનું
 લાકડાનુ ઓળર.
 ચર-ત્રાખાનો કડા વાળો
 ફેગ [મિકા.
 મોના મહોર-સોનાના
 ધનવાન-પૈમાદર.
 ઉતરે-પાછો પડે
 અઘાટ તમામ હકસાથે.
 ફેસલા ચુકાદો.
 વિદ્વાન બહુલા.
 ચુકાદા ફેસલા.
 નિર્ણય-નક્કી.
 બધ ખેસતી-ફાવતી,
 ગોડતી.
 પનંદપડી-ગમી.
 ઇશર કૃપા પ્રભુની મ-
 હેરખાની.
 ખરેખર-સાચે.

પાઠ ૨૦ માં.

મંત્રામ અક્ષિમ [હુર.
પ્રખ્યાત નામિયો. મશ્
પાદશાહ-મુમલમાનરાજ
પરાક્રમી-બળવાન.
શોભીન આનંદ લેનાર
આમરો-મદદ
હરખાર-રાજકચેરી.
હિમરાયો જાગીરદારો,
અમીરો
વિધિયો-આખતો.
પાર-છટો. [તાનો ઉપરી
ખબનસી-નાણા ખા-
હુકમ કર્યો-ફરમાવ્યું, કહ્યું
નામદાર-મોટાનામવાળા.
કટકા-નેતર કે આખખા-
ના ખપાટા
અચરજ-નવામ.
હઠ-આડાઈ, જીદ.
આજીજી-કાલાવાલા
હજવે હેજવે-ધીર ધીરે.
વચન-ખોલ.
નિશ્ચય-નક્કી, ડરાવ.
શરૂ થયું-ચાલુ થયું.
બસ-થયું
ભાગીદાર-ભાગીમો.
શરત-ડરાવ.
હજુરમાં-રૂબરૂમાં.

લાચીઓ-રૂપત ખાનાર.
પહેરાવાળો-ચોક્કીદાર.
જુરસો-ક્રોધ.
દબા-પૈમો. ધન
માનીતો-વહાલો.

પાઠ ૨૧ માં.

આખસો-સાદ.
મચ્છર-મગતર.
તોફાની-મતીખોર.
જગલમા-વગડામા.
ફોડે-ધાય.
કાયર થયો-કંટાળ્યો
આફી-ડામવડે નિશાન
કરી
મરજી-ખુશી
કારગો-મસ્તીખોર થયો
માતેલો-ફાલો, જાડો.
ગર્વ-અહકાર.
જખરો-બળવાન. [રતો
ગણગણતો-અવાજ ક-
નીચ-દુષ્ટ.
ચલાવવો-હિંમતવો.
પલકમા-પલમા, જરા-
વારમા
કચરી-ચગદી.
નખજો-જેર વગરનો.
યુક્તિથી-કળથી.
તોખા તોખા-હાય હાય.

પોકરાવી-ખોલાવી.

ચટકા-ડંખ
કાલાવાલા-આજીજી.
નસકારા-નાકના ખેકાણાં.
કુલાઈ-અહંકારી થઈ
શબ્દો-ખોલ.
અભિમાની-અહંકારી
લાગ આવે-દાવ ફાવે.
હિતાર-આઝો કર
સપડાઓ-પડકારો.
ફાંફા-વલખા.
ભેવડે આખરે ચારતો.
હલકામનનો-નીચ વિ-
ખૂબ-ધણાવ.
નમ્ર-ગર્વ નહિત
માડા ખરાબ.
હલકો-નીચ.

પાઠ ૨૨ માં.

સાચો બાળક-ખરૂં ખો-
લનાર છોકરો.
મિત્ર-બાઈબંધ.
પુનઃકાલય-લાઈએરી,
કિતાબખાનું.
જતાત-હકીકત.
અભ્યાસ કરતા-ભણતા.
બાળપણની-નાની ઉ-
મરતી.
ચાદ-રમરજીમાં.

જાણવાજોગ - જાણવા
જેવી.

ખુશા-મરજી.

આનંદ-ખુશાલી.

કુહાડી-સાકડા કાપવાનું
હથીઆર.

માર-કોર [પાસે
આગળામા - બારણા
સુદર સાર, શોભિતું.

વહાલુ-ધ્યાર.

કરમાઈ સુકાઈ.

ખામર જાણુ.

હંમશના-રોજની.

નિયમ-ધારા

ધમકાળ્યા-દમ ભરાળ્યો

જાણ-વિતર [દોરમે

આવીવહ્યો-આવી પ-

સમજાને-બધાને.

જના-થોડા.

હિમત-ફીરજી.

દીલગીરી-શોક.

અત્યારે-હમણા.

કિમત-મૂલ્ય.

લક્ષણ-ટોચ, શુણ.

પારણુ-ઘોડીજી.

પંકાયો-વખણાયો.

પાઠ ૨૩ મો.

સુલતાન-આદલાહ.

અચાક્ર-એકકરીરનુંનામ.

જંગલમાં-રાનમા, વગ-
ડામાં [વાની રમત.

શિકાર-જનાવર માર-
ઝડપથી-હતાવળે.

આરામ-આશા એશ.
નજરે-દ્રષ્ટિએ.

ફકીર-મુસલમાન સાધુ,
બંદગી-નીમાજ, પ્રા-
ર્યના.

ખરેખપોરે-મધ્યા-હ્ને.

તરસ-પ્યામ.

પાક-પાવન, પવિત્ર.

અદ્વા-ખુદા

એહસાન-પાડ.

સાયક-જેવો.

હાજર-રજી

બાવથી-હોશથી.

શાત-કંડો.

વિનંતી-અરજ.

જાગીર-જમીન.

ઉમરાવ-અમીર.

લાભ-ફાયદો.

સાન-અક્લ, સમજણ.

સાંખ્યાવા-ફકીરને જો-

સાવવાની રીત

સંખંધમા-વિષે.

અદેશો-વહેમ.

અદેખાઇ-ખાર, ખખ્યા.

ધલિજ-ઉપાય.

બંભેરવા-ખોટું સમ-
જાવવા.

અસલ-પ્રથમની.

સ્થિતિ-હાલત.

આભાર-શુણ, પાડ.

ખાંખાર-ખારીલા.

દેશનિકાલ-દેશપાર

પાઠ ૨૪ મો.

પશુઓ ચોપગાંજનતવર.

પંચ-પાચ, ભત.

વાદવિવાદ-તકરાર.

તુર્ત-તરત.

દરબાર-સભા.

ગણના-ગણતરી, યુજ.

વલવલે-ટળવળે.

પચ-ફધ.

જીલમ-ત્રાસ.

પાર-છેડા.

વફાદાર-નીમકહલાલ.

ખાઈ-વહાલું. [આપું.

હલાલકર્ડ બદલો વાળી

સેવા-આકરી.

માનવી-માણસ.

માર-ખોજે.

લાયે-નાખે.

ખીનતકરાર-વાંધાવગર.

તનતોડીને-ભતે દુ.ખ

વેળીને.

માલીક-ધણી.

પાંક-વાંસા.	શ્રદ્ધ-ધણી સારો.	કરાર-વિસામો, શુભ
દરકાર-પરવા.	મરદાર-લપરી	ગજ-હાથી.
સદર-સુસાદરી	નિર્દોષી-નિરવ્યપરાધી.	અથડાય-કુટાય.
માર્ગ-રસ્તો.	ત્રામ-હેરાનગતી.	ખલકમા-જગતમાં.
જળ-પાણી.	કસાઈ-ખાટકી.	દડે-મળ કરે.
હું-ફા.	કરથી-હાથેથી	કાગતાર-છશર
અંબાડી-હાથીનો સાજ.	ઠાર-મરીજતુ.	કોળો-ગુરસે યાય.

કવિતાના અર્થ.

(૧)

અન્યથા—પશુમાં એક તકરાર પડી (તથી) પોતે વાદવિવાદ ચલાવતા તુર્તે દરબાર ભરી અને ત્યાં નરનાર ખેડા.

ગાય કહે—હું ગાય ગરીબડી (તેથી મારા) ગુણાની ત્રાજ ગણના કરશે (મારા) વાછરડા બિચારા વલવલે ને બીજા પય ખાય (તો વાચ) બુલમંત્ર કયા પાર છે ?

અર્થ—ચોપગાં જનવરમાં એક તકરાર પડી તથી પોતે વાદવિવાદ કરવા માટે તરત એક મંબા ભરીને ત્યાં સજનર માંખા ખેડા. એટલે ગાય બોલી—હું ગાય ગરીબડી પડી એટલે મારા ગુણાની બુજ કાણ કરનાર છે. મારાં વાછરડા બીચારાં દૂધ પિતા ટળાવળે છે ને ને દૂધ તો બીજા બીજા ખાઈ જાય છે તોપણ મારાપર ગુજરતા બુલમંત્ર કયા પાર છે ?

(૨)

અન્યથા—કુતરો કહે હું પ્યાર વનાદાર પ્રાણી ધણીનું ધાન ખાઈ મનમા માન રાખી તેનું નીમક હલાલ કરે છું (અને) રાતદિન સેવા કર નાર છું—વાદ.

અર્થ—કુતરો કહે હું વહાલું નીમકહલાલ પ્રાણી છું તે ધણીનું અન્ન ખાઈ ધણીનું માન રાખી તેના ખાંબલા લુણુનો બાંધોવાળું છું અને રાત દિન સેવા કરે છું. પોતે.

(૩)

અન્યથા—ગધેડો કહે—મૂર્ખ માનવી મને હસે (છે) પણ ભાર કોણ ઉપાડે (છે) મહાબળી બોલતો હાથે ને બીન તકરાર ચાલુ (તોપણ) કહે (કે) જન ઉપકાર કયા બાણી.

અર્થ—ગધેડો કહેછે કે અઘલ વગરના માણસો મને હસેછે પણ સમ-વર્તા નથી કે ભાર કોણ ઉપાડે છે વજન બધી ભાર ભરે તોપણ વગર વાધે હું ચાલુમ્મ પાણુ કહેા માણસો મારો ગુણુ કયા બાણીછે. પોતે વાદ૦

(૪)

અન્યથા—ધોડો કહે—(હું) તન તોડીને સેવા આપું, કદી દાર આણી નહિ માલીકને પાઠપર સ્વાર કરી લઈ રસ્તો કાપું (તોપણ) કહેા કોણ તરકાર કરે છે—વાદ૦

અર્થ—ધોડો કહેછે. હું શરીરે હું બ વેઠીને ચાકરી કરું છું કોઈ વખત પાછો હું નહિ અનં ધણીને વાસાપર બેસાડી મારગ કાપું છું તોપણ કહેા કોણ મારી પરવા કરે છે.—પોતે૦

(૫)

અન્યથા—ગીટ કહેછે.—મુસાફરીમા માર્ગ કાપવા હું દૂર સફર કરે (છું તોપણ) કોઈ કુનુમુસાફર જળકાળે મુજ જીવ લીએછે (પણ) હું મરતા પરાપકાર કરું છું—વાદ૦

અર્થ—ગીટ કહેછે કે મુસાફરીમા રસ્તો કાપવા વાગે હું ધણી લાખી મુસાફરી કરું છું તોપણ કોઈ દુષ્ટ વટેમાર્ગ પાણીને માટે મારો જીવ લે છે છતાં મરતા મરતા પણ હું તેની તરસ મટાડીને પરાપકાર કરું છું —પોતે વાદ૦

(૬)

અન્યથા—હાથી કહે—રાજાની અંબાડી કરો મુજપર આધાર છે મુજ પગલાંથી સ્વારી શોભે (ને) વળી દરબાર હાથે છે (માટે) મશુમા હું શ્રેષ્ઠ સરદાર છું—વાદ૦

(૧૬)

અર્થ—હાથી કહેછે કે રાજની અંખાડીનો મારાપાર આધાર છે મારા પગલાથી સવારી શોભે છે અને વળી દરબાર પણ શોભે છે તેથી પશુમા કું મોટો ઉપરી છું—પોતે વાદ.

(૭)

અન્યથા—અકરો કહે—(કું) તલ ત્રાસ આપું નહિ, તોય માણસ મારું માન ખાવા કાળે તપે છે (અને) કસાઈ કરથી કાર બનું છું (કટો) નિદોષિને ન્યાય કયા મળે—વાદ.

અર્થ—અકરો કહે કે કું જરાપણ દુઃખ આપતો નથી તો પણ માણસ મારું માન ખાવા માટે તલપે છે અને ખાટકીના હાથથી કપાઈ બાકી કહે કે નિરપરાધી ને કયા દંડ મળે છે—પોતે વાદ.

(૮)

અન્યથા—અળદ કહે છે—મુજબળથી ખેડુત હળખેડે, મુજબર મુલ આધાર હુંજ વાહન કે વ્યાપાર (તો) રોજનો બોજ ઉપાડું તોય બીની કરાર ન હોય—વાદ.

અર્થ—અળદ કહે છે કે મારા નેરથી ખેતી કરનાર હળખેડે છે. મારા પર તમામ દુનિયાનો આધાર છે. હુંજ સ્વારી કે વેપારનો રોજનો બાર ઉપાડું છું તો પણ મને બીની આશાએસ હોય નહિ—પોતે વાદ.

(૯)

અન્યથા—ખર, અકરોને બળદીઓ ગળ, ઘોડોને ગાય (વજેરે) પ્રાણી બીચારા પારકી આશા પર અચડાય (છે) ને ખોટા કામે ખલ-કમા દરબાર દડે (તો) પશુ પંખીને પીડતાં કીરતાર મપે નહિ.

અર્થ—ગંધેડો, અકરો, અળદ, હાથી, ઘોડોને ગાય વજેરે પ્રાણી બીચારાં પારકી આશા ઉપર કુટાય છે. ને ખોટા કામ કરવાથી દુનિયામાં ન્યાયે સરકાર સજા કરેછે તો પછી પશુ પંખીને દુઃખ દેતા પરમેશ્વર કેમ ગુસ્સો ન કરે? કરેજ.

પાઠ ૨૫ મો.

ગુનો-વાંક.
કબુલાત-માનવું.
ધક્કો-હડસેસો.
આરસો-તકતો, આયતો.
ફૂટથો-ભાંગ્યો.
મો-નહિ.
બહાર-આરણ્ય.
કમુર વાક, ખુલ.
કફાવ-કદી [હાર.
બજી અબજી-બ્યાત બ.
નારાજ-નાખુશ.
બીક-હર.
લિદાસ-રીલગીર.
કમો-કાઈપણ.
દોષ-વાક.
મંતાડવા-છુપાવવા.
સુધારી-બતાવી.
સખ શિક્ષા.
સહન કરે-વેઠું.
સદ્ગુણી-નીતિવાળા.
નીવડે-થાય.

પાઠ ૨૬ મો.

મજાની-સુંદર.
નિશાળ-શાળા, રૂઢ.
બાળાઓ છોકરીઓ
રંગ ભેરંગી-ગુફી ગુદી
જાતના રંગના.
ગળપટા-ગળ વીટાળ
વાતો પટો
ગૂંથે-જકડે
નામા-હિસાબ લખવો તે
બેખાં-મોના હિસાબ ગ-
ણવા તે.
પાટ-આકાર
પ્રદર્શન-બંધી વસ્તુઓ
ઘોઠવીને મૂકેલી તે.
ઉપયોગમા-અપમા.
ચીજો-વસ્તુઓ.
સાદીઓ-ચરાઈઓ
આનંદથી-મોજથી.
ચિત્રકામ ગાઈગ.
તક્લીન-એક બ્યાન.
વિષય-બાબત.
ખુશી-અલિહારી

લાયક-લાયકીવાળા.
વર્તેછે-ચાલેછે.

પાઠ ૨૭ મો.

સંધરો કરવો-એકઠું કરવું
કુદરત-ઇશ્વરી અમત્કાર.
અવલોકન-ધારીને જોવા.
રાજધાની-રાજગાદી.
કિલ્લા કોટ.
રચના-જોડવણ.
ખાણુ-અનાજ ભરવાનો
મેટો ખાડો.
ભુકરો-એક જાતનો પો-
ચો પત્થર.
ગંજ-હગલો
અમત્તની-જકરની
આગગાડી-રેલગાડી.
આગબોટ-બરાળથી ચા
લનારું વહાણ.
સાધનો-માહિત્યો.
પુષ્કળ-ધણુંજ.
નાણા-પૈસો.
દ્રવ્ય-નાણું.
અવારનવાર-વારા ફરતી

કવિતાના અર્થ.

કાદી એ જંતુની જાત છે તો પણ જુઓ તે કેવી દાણા એકઠો કરે છે.
અને બધી સાથે મળાને હમેશાં સંપત્તી દરમા રહેછે.

પાઠ ૨૮ મો.
પરજ-તરરયા માણસોને
પાણી પાવાની જગ્યા.
ગાળા-મારજા.
મરેદ-ખાળા
પિત્તજ-ત્રાંખાને જસ-
તની મિત્રવણીથી જ-
નાંવેલીધાતુ
પ્યાલા-જનમ, પવાલા.
લોટો-કળશીથી
મજુર-હેલકરી.
કડિઆરા-લાકડાંવેચનાર
તડકામાં-તાપના.
બારા લાકડાની બુડીઓ
ઉઠાડી લયકી
વિસામો-જાંઘ, આરામ
ઉપજ-મેજાશ. | નથી.
પરાદિલથી રાચા મ-
આશીર્વાદ-અશિષ્ય.
ટાંગવામા-નાશકરવામા.
ગનોહર-રમણીય.
સીળા કડી
ધર્મીય-દાનમાં.

પાઠ ૨૯ મો.
જેજવણી-તરંગી.
તરંગો-ખોટા વિચાર,
જનના બુદ્ધ.
તર્ક-વિચાર.

લમવે-દોડાવે.
ચિતા-શીકર. [ઓ.
ધાડવો-મારીનો શરી-
મરખી કૂકડી.
ઉદ્યમે રોજગારે.
બળગયો-લાગ્યો.
ક્યારનો-ફેવારનો.
માફક-પેકે.
પડિતો-વિદ્વાનો.
એતવ્યો-જાણીતો ક્યો

પાઠ ૩૦ મો.
મતાંગ-કનક્યા.
ઉડવવા-ચગાવવા.
નારજ નાખુશ
ગભરાઓ-અકળાઓ.
અપાટા-જપાટાથી
બગાઈ-વગાળી.
મદા. સદાય.
કાયરથતુ કરાળતું
પ્રયામ મહેનાત, ચાત.
દ્રાવ્યો-પાર પડ્યો.
અમમાન-અગમન.

પાઠ ૩૧ મો.
કોમે-હામે.
તરવર-ઝાડ.
હુલાવે-હીચાળે. [તેવાં.
મનોહર-મનને ખુશીકરે

ગાન-ગાયન.
ધ્યાન ધરવું-ધ્રુવર રમ-
રજુ કરવું.
વને-વનમાં.
કસોલ-આનંદ.
અણુતાં-વીણી ખાતાં.
જળધાટો-પાણીને ઓ-
વારે
નીજ-પોતાને
પોદે-સુવે.
માળ-માળામા
જ પતા-તીગત થતી.
મળસ્કે-પરોઢીએ.
ધાય દોડે.
પ્રાંતે-હેતથી.
દાનાનાથ-પરમેશ્વર.
મધુર-મીઠા
નિમજ-ચોકખુ.
ઠરે-વિસામો લે.
દાનીદે-હરોવ.
પાર્યુ ધરજાપમાણ.
વજ-તામ
વિપતિઓ-આકૃત.
શાધી ખોળા.
કામચેતુ-મનધાર્યુ આ-
પનારી ગાય.
ચિતવ્યા-મનમાં ધરજ્યા.
અપાર-ધણી.

કવિતાના અર્થ.

(૧)

અન્વય—તરવર ડાળીઓ ડોલે, પવન પાન ઝુલાવે, મનોહર પંખીઓ સુંદરગાન બાતા છોડે, (તે) સુંદર ગાન ગાતા, ઇશ્વરનું ધ્યાન ધરતા, (તે) વને કલોલ કરતાં, રોજ આનંદે કરતા સંપે સાથ રહેતા, પ્રીતનો પડદો ખોલે, તરવર ડાળીઓ ડોલે, (તેથી) પંખી રોજ સુખીઆ (છે.)

અર્થ—જ ગલમાં ઝાડોની ડાળીઓ ડોલે છે અને જાણુ પવન પાદ-
ડાને હીચોળતો હોયની, તે વારે મનોહર પંખીઓ મળના ગીત ગાતા
હોડે અને તે મળના ગાયન ગાવા ને વળી પરમેશ્વરનું ધ્યાન ધરતા (દેખાયછે)
વળી પંખીઓ વનમાં આનંદ કરતા કરતા દેખાય છે અને સાથે સંપથી
રહેછે તથા હૃદય પ્રીતનો અતરાય છુટી જઈ પ્રેમમાં તથારો થાયછે.
આવીરીતે ઝાડોની ડાળીઓ હાલેછે તેથી પંખીઓ રોજ સુખીઆ છે.

(૨)

અન્વય—કોઈ બનદળ ખામજે, કોઈ કાચુ ચાખતા જાયછે, કોઈ ફૂલ
ચમન (૧) કોઈ વનસ્પતિ ખાય (૨) કોઈ વનસ્પતિ ખાય તે જળા ઘોડે
દોડી જાય (૩) એ મળી સંપે નાય પછી નિજ વાટે વળતા સામે
નાય (૪) પે કે (અને) આપકે એઈ જ પતા (વળી) મળરકે હોડી
જાય (તે) કોઈ વનદળ ખાયછે

અર્થ—આપકે વનમાંની ફળ ખાયછે. કેટલાક દાણા વીણી ખાતા
જાય છે કેટલાં ફળોમાંથી રસ ચૂસે છે. કેટલાક ફળમાંથી રસ, પીણા અને
ઝાડોના પાદના ખાયછે. કોઈ ઝાડપાન ખાય અને ચાખીતા આવારા
તન્ન દોડી જાય ન ત્યાં ખેડા બેઠા થઈ રાખીમળી તથાય, પછી પોત
પોતાને રસ પડે સામે માળામાં સુએ અને પોતાના બન્ધા એઈનીના
વળે, મોટા પેરોદીઆમાં હોડીને જંગલમાં દોડ અને કોઈ કોઈ વનદળ
ખાય છે.

(૩)

અન્વય—ભખી બાતનાં ફળ ઝુલે વિધવિધ જાત મેવો દીનાનાથ દીવો
(તે) સો પંખી પ્રીતે જમે. દીનાનાથ ખેતરમાં પાક પૂરો દીવો (તેએટ-

લોકે) ખંત રાખી ખાએ (તોપણ) મધુરો માલ ખુટે નહિ. (તે ખાઈ) સદા સંતોષ ધરી નિત્ય નિર્મળ જળ પીએ (પછી) નીજ કામ આવી ઠરે-કળ બહી જાને જુલે.

અર્થ—સારી રીતનાં જુલતાં ફળ અને જુદી જુદી જાતનો મેવો પરમેશ્વરે આપ્યો છે તે પખીઓ બધા હેતથી ખાયછે વળી પરમેશ્વરે એતરમા પૂરેપૂરો પાક આપ્યો છે તે એટલો આપ્યો છે કે ખંત રાખીને ખાધાજ કર તોપણ એ મીઠો માલ ખુટે નહિ. તે ખાઈને હમેશા સંતોષ રાખી નિત્ય ચાખજું પાણી પીએ અને પોતાને ઠેકાણે આવી શ્વાત થાયછે અને ફળો મારી રીતે જુલેછે.

ઉદમ વિષે.

અન્યથા—ઉદમથી એકલો (હોય તોપણ) હજાર ને હડાવીદે. ઉદમથી બાણું ધન ધાન્ય મેળવાય છે. ઉદમથી રાજ અધિકાર કાઢીદર નથી. ઉદમથી દેવ દાનવ વશ કરાય છે. ઉદમથી તન્ત વિપત્તિઓ વેરાઈ જાય, (વળી) ઉદમીઓ ધૂળમાથી પણ સોનું ગોધી જાયછે. અરે બાળ તું તો ઉદમને કામખતુ જાણુ (તેથી) નિતન્યા પ્રમાણે અપાર લાભ પમાય છે.

અર્થ—ઉદમથી માણસ એકલો હોય તો પણ હજારો માણસને હડાવીતે પોતે આગળ પડે. ઉદમથી મરજી પ્રમાણે ધન ધાન્ય મેળવાય છે. ઉદમથી રાજ અધિકાર લેવા હોય તેપણુ છોટે નથી મતલબ કે તેપણુ મળેછે ઉદમથી દેવ અને દેવો પણ તામે થઈ જાયછે. ઉદમથી બધી આશ્વત જતી રહેછે વળી ઉદમ કરનાર માણસો ધૂળમાથી પણ સોનું ખોળી જાય છે. માટે હે બાળકો તમે ઉદમને ઇચ્છેલું આપનારી માયના જેવો ગણો કારણુ કે તેથી પણ એ ગાયત્રી પેઠે મનમાં ઇચ્છ્યા પ્રમાણે બધા લાભો મળેછે માટે સૌએ આજસ છોડીઈ ઉદમ કરવો.

પાઠ ૩૨ મો.
પટેલ-ગામનો ઉપરી.
અબ્બેલી-કરેલી.
વંશપરંપરા પેટીદરપેટી
ભોગબટા-વાપર, વપ-

રાશ પ્રિય નેટલી
સાંતીની-એક હળ વડે
પ્રકાર-જાત, વર્ગ.
લાડમા-પ્યારમા.
જિજ્ઞેસો-મોટા થએલો
સાથી-ભાગીઆ, સો-
બતી.

હુઆ ખળ.
પુછ-દોલત.
હુઆ-મરજ કરતા.
હોલી-ખડી.
હુઆ-હોકા, હુડી.
સમાન-જેવું.

ખળ-જેર
મેલ-વરસાદ.
જળ-પાણી.
નજર-દેખરેખ.
ખાતરી-વિશ્વાસ.
માફક-પેટે.
મદદ-સહાય.

પાઠ ૩૩ મો.
ઝાકખાઈ-સહાઈ.
બેનપણી-સહી.
પીય-હુઆ થાય.

ગંદું-ઝાળું, ઝાખડ.
નીરાગી-આરોગ્ય.
જર-ખપ, કામ.
કામઠામ-કેકાણે કેકાણે
જ તુઓ-જીવડા.
સુધરાગી-સારી થતી.

ખુશા-ઉશાડા
ખિછાતાં-પાથરણાં
ભીનારા-ભેજ.
મેલું-ગદુ
ચકની-કળ, કોક
એકદું-ભેગું
લકવા મળીવાનો રોગ
જાજર-સડાસ.
મોરીઆ-ગટરો. [દુગો
દુર્ગંધી ખરાબ વાસ, બ-
તદન-ખીલકુલ.

પાઠ ૩૪ મો.
જૂઝ-ધરડા.
ખાટવી-મોટા.
નિશ્ચય-ઠરાવ.
સમાચાર-હકીકત.
ફેલાતાં-ખપર પડતાં.
અદેખાઈ-ખાર દ્રવ્ય.
ઉથાપશે-લોપશે ફેરવશે
સદેહ-શક, વહેમ.
સલાહ-વિચાર.
વરદાન-રાજ્યદાન માગ-
વાને આપેલું વચન

વનવાસ-વનમાં રહેવાનું
શોક-દીલગીરી.
દેહ મૂક્યો-મરણ પામ્યા
પ્રજા-રૈયત.
ધિકાર-વખોડું

પાઠ ૩૫ મો.
નટ-અંગ કસરતના ખેત
કરનાર.
જેસથી-જેરભેર.
ખુખી સહાઈ.
ગુલાંટ-ગાથું
અળકરા-અમકારા.
અમકે-અળકે
શાખાસ-વાહવાહ.
દરકાર-પરવા.
રિથર-ટટાર.
સહાઈ-ખુખી.

અમતકાર-નવાસ.
નજરબંધી-જેનારની
આખને જુલાવામાં
નાખવી ને.
ખુખીદાર-અમતકારી.
પાઠ ૩૬ મો.

ગ્રીષ્મ-ગરમ ઋતુ.
મહિમાય-મોટાઈ.
નિરખી-જેઈ.
શીતળ-ઠંડી.
કોઠિલા-ઠાયલ.

ટહુકા-ખોલ	મુકેશરી-સારી કેશરી-	પરખાઈ-એળખાઈ,
ધરતી-જમીન	આ રંગની.	કંઠ-સાદ, મળું.
તપતી-ગરમ થતી.	રસદાર-બહુ રસવાળા.	સંગિત-ગાયન.
તરમા-ઝાંઝામા.	હરતી-એંચતી.	સર-તાલ
લહી-લમ, લામ	ફરતી-વસતી.	પ્રસારી-ફેલાવી.
શાખ ઝાડપન પાકેલી	કિઠળાટ-બધારે	પ્રકુલ-ખીલેલો.
કેરી	આમ-આમો.	

કવિતાના અર્થ

રોળાવૃત્ત.

અનુવચ—ઝાડની શીતળ જાય, કળ ફૂલ હરખી જુલે, આ આમો
જોભાય (તેમા) કોઢીલા ટહુકા કરતી, (વળી) ધરતી તપતી જાય
(અને) મોઝરે સુગંધ ભરતી (એવા) ઇશરનો મહિમાય શ્રી મમા
નીરખી લીધો.

અર્થ—ઝાડોની કંઠી છાયા. ફળો અને ફૂલો આનંદે ફૂલે. આ
આંખાના ઝાડોની શોભા. વળી તેમા ટહુકા ટહુકા કરતી કાવલો. જમીન
દીવસે દીવસે વધારે ગરમ થતી જાય છે તે, અને મોઝરે પણ સુગંધીદાર
અને છે એવી ઇશરની મોટામ શ્રીખ એટલે ગરમીની ઝડપમા જોઈ.

તોટક વૃત્ત.

(૧)

અનુવચ—હસતી રમતી વસંત વનમા (અને) તરમા ભમતી
(ભમતી) મોર દમ ગઈ પછી શ્રીખ થતા કેરી બહુ ફળી (તેને)
ભલી લીલી લહી જેના લલચાય (છે.)

અર્થ—હસતી રમતી વસંત ઝડપ જંગલો અને ઝાડોમાં ફરતી
ફરતી (મને) આંખાને મોર દમ ગઈ પછી ગરમીની ઝડપ થઈ એટલે
આંખાપર બહુ કેરી આવી તેને સારી લીલી છમ જેવી જોઈને માણસો
તે લેવાને માટે લાંબાય છે.

(૨૩)

અન્યથા—અતિતાપ પડે (તેથી) શાખ થઈ ખરે, (પછી) રસદાર (થઈ) સુદેશરી રંગ ધરે. તે રસથી જગનુ ચિત હરતી કેરી તણી ખુબી દીલમા ઠરતી (છે).

અર્થ—જે ઋતુમાં ધણીજ તાપ પડે છે તેથી કેરીઓ ઝાડપર પાકીને ખરી પડે છે પછી ધણી રસવાળી થઈ તેનો સારો કેશરીઓ રંગ થાય છે તે રસથી બધા લોકોનું મન પોતા તરફ ખેંચે છે એવી કેરીની ધણી બલિહારી મનમા લાગે છે.

દોષક છંદ.

(૧)

અન્યથા—જુઓ ગ્રીષ્મ ઉકળાટ ધરે છે, પાંખી હડી વનેવન કરે છે હું (કામલ) ટહુકે જન ચિત હરે છુ (અને) આમ તરપર વાસ કરે છુ.

અર્થ—જુઓ આ ગરમીની ઋતુમાં બહારો ધણી થાય છે. પાંખીઓ હડીને વનેવન કરે છે કામલ પોતાના ટહુકાથી માણસોના મન હરે છે અને આગાના ઝાડપર રહે છે.

(૨)

અન્યથા—હું શ્યામ શરીર વડે પરખાઈું (અને) કામળ કંડે વડે વખણાઉ (વળી) સંગિતના સુર સમજવું (છુ) અને મનોહર વાડી ખૂબ મળવું (છુ).

અર્થ—હું મારા કાળા રંગના શરીરથી ઓળખાઈું અને મારા મધુર ગળા (સાદ) વડે વખણાઉ છું હું માણસોને ગાયનના તાલ સમજાવુ છુ. અને મનને આકર્ષણ કરે એવી રીતે બાગને ધણીજ ગળાની મૂકું છુ.

નારાયણ છંદ.

અન્યથા—જુઓ આ બાગ મધુર મોગરે રૂપેરી (હોય તેવો) દીપે (છે) વેલમા કુબેલ કળી અગમા મુગંધ ભરે છે. (એવો મોગરો) હું અનેક પાંખડી પ્રસારી જારી રૂપ બન્યો છું (અને) મને ગ્રીષ્મનો પ્રકૃષ્ણ બાગ સહુજને ગણ્યો (છે).

અર્થ—જુઓ આ યાગ સદૈદ મોગરાનાં ફૂલોવડે રૂપેરી હોય એવો શાંભળે વેંશાની અંદર કુસેલી ફળીઓ શરીરમાં સુગંધી આપે છે હું મોગરા ધણી પાંખડીઓ ફેલાવી જારીના જેવા દેખાઈ છું મને બધા લોકો શ્રીમંતા ખીલેલા યાગકના જેવો ગણે છે.

દંડિવજરા.

અર્થ—જેમાં ફેરી સપૂર્ણ રસથીજ ભરેલી હોય છે, કાચલ પોતાના મધુર કંઠ વડેજ ધણી વખણાવે છે, અને બટમોગરાની મીઠી સુગંધી હોય છે, એવી સારી રસિક શ્રીમંત્રી જાતુ અમે સૌએ જાણી.

પાઠ ૩૭ મો.
જાલી-જંગલમાં રહે-
નારા.

પાદરી-પિરિત ધર્મશુદ્ધ.
ભોમ-શિખામણુ.
ધમારતી ધર આધવામાં
વપરાતા લાકડા.

આધેના-વેગળેના.
સિવાય-બગર.

સાળધમાં-સહવાસમાં.
અભણ-તોડ [કામ.

આધકામ-ધર આધવાનું
કુશળ-હોશિઆર.

શર-માણુ.
ઠાટ ખૂણા-ધરઆધવામાં

વપરાતુ લાકડાનું
ઓખર.

જલદી-ઉતાવળે.
ઓખરો-હથીઆરો.

લીલ-કાળી, દુખળા વ-
જેરે જંગલમાં રહે-
નારી જાત

પાઠ ૩૮ મો.
તમુનો-આકાર, નકલ.
બદાદરી-જેરાવરી.
જોડે સાથે.

વહેણ-મવાહ.
કીલ્લો-કાટ.

ખંડર-બાજેલા ધરો.
મુલકલ-અધર, કંડણુ.

ચઢાવા-ચઢવાનું.
દિવાલો બીતો.

ખુરજે કિલ્લાને ખૂણુ ઉચો
ચણેલો જાગ બાગ.

કરબો-તાલુકાનું મોટું
ગામ.

નજીક-પાસે.
રૂપેરી-સદૈદ રંગનો.

તળેરી-કુંગર પાસેની-
નીચી જમીન.

ખીણા જે કુંગર વચ્ચેની
નીચી જમીન

પગથી-એક માણસથી
અલાય એવા સાકડો

રરતો, કેડી.
દેખાવ-જાવાનું.

રમણીય-સુંદર.
સપાટાળધ-જલદી.

આકૃતિ-આકાર, ધાટ.
પાઠ ૩૯ મો.

ઘોડા-ઝાડપાન બગરના.
ખેખટો-ચીરા, ટેકરા.

કુશડા-કડકા.
ધસડાધ-તણાધ.

ખંગલા-ખેડાધાટનાં ધર.
દેવચાનો-દેહરાં, દેવળાં.

નખળી-પાક નથાય તેવી.

પીંગળેસો-ગરમીથી પ્ર- વાહીરૂપે થએસો.	મેળાપ-મેટો. પૃથ્વી-જમીન.	નદીનુંમુખ-નદી સમુદ્રને મળે તે જગા.
ઉપમી-ફૂલી, ઉચી થઈ. કાતરી-કાચી, ખોદી.	પચીજાય-નીચે ઉતરી જાય.	મેટ-ચારે તરફ પાણીને વચ્ચે જમીન હોય તેને.
ભિંજાય-પલળે.	વહેળા-નાની નદીઓ.	ચમકારા-ઝમકારા.
પૂસો-નદી ઉતરવાને પા- ણીથી હોય ટેકામૂકી ખાંસો રરતો.	પ્રવાહ-વહેણ, રેસો. નિચાણ-દળતી જગા સમુદ્ર-સાગર, દરિયો ખાંધ-ઉંચેથી નીચે પ- ડતું પાણી	સરિતા-નદી. નિર્મળ-ચોખ્ખું. તીર-પાણી. તીર-કાઠો, કિનારો. [ના. ચિત્રવિચિત્ર-ભાત ભાત- નાવણુ નહાવાનું. ખાવણુ-ખાવાનું. પાનનું-પીવાનું. પિછાણીએ-જાણીએ.
પાઠ ૪૦ મો.	શક્તિ-જ્વર, બળ. ખડક-પત્થર ટેકરા. જુકે જુકા-ચૂરે ચૂરા. પુષ્કળ-ધણીજ	
સરોબર-મોટું તળાવ જેઃ મહિનો-ઉનાળાનો છલો અથવા વરસ નો આડમો મહિનો.		

કવિતા અર્થ

અન્વય — નિર્મળ તીરે બરેલી સુંદર સરિતા જુઓ તેને તીરે નાનાં
મોટા તર ઉમેલા (છે.)

અર્થ — ચોખ્ખા પાણીથી બરપૂર રૂપાળી નદી જુઓ તેના કાંઠા ઉપર
નાના મોટા ઝાડો ફળેલાં છે.

અન્વય — તેમા ચિત્રવિચિત્ર રંગિત માછલાં ગમ્મત કરતાં (અને
કિનારે પશુ લીલું લીલું ધાસ ચરતાં (જણાય છે).

અર્થ — એમાં ભાતભાતના રંગના માછલા મળ કરતાં અને કાંઠા ઉપર
લીલું છમ જેવું ધાસ ચરતાં પશુઓ જણાય છે.

અન્વય — સૌનગરની સુંદર શોભા નિશ્ચય નદીથી જાણીએ. (અને)
નાવણુ, ખાવણુ (અને) જળપાનનું મોટું સુખ પીછાણીએ.

અર્થ — બધા શહેરોની સારી સોખા નદી નદી વડેજ છે તેમાં નાવા
ખાવા અને પીવાના પાણીનું મોટું સુખ (મળે છે.) જાણવું.

પાઠ ૪૨ મો.

દરીઓ-સમુદ્ર.
મહાસાગર-મોટો સમુદ્ર
ખલાસી-બહાણુ ક કાર-
નાર ખારવા

આગળોટ વરાળથી ચા-
લતુ વહાણુ.

નોકર-ચાકર.

લેવાને-તેડવાને

મમરા-કુરમરા. ચોખા
ને પલાળા શેકીને કુ-
લાવેલા. [કેલો.

બહોળા-ધણી જગા રો-
જયો-એકેય એલોભાગ
ભરતી ઓટ-પાણીની

ચદ ઉતર

મોળાં-તરંગ, ભરેરો.

પછાડે-અધાળે

છાયા-પાછાચો.

ખોટ-નાનું વહાણ.

કાડીઓ } દરિઆઈ

શંખલા } પ્રાણીને

છીપો } રહેવાના ધર

આણી-લાળ્યો

ગમે-પસદ પડે.

પાઠ ૪૨ મો.

મરણ-ધરણ.

જાન-સમજણ.

બુજોળ-પૃથ્વીના ઝોળા

ઉપરની રચના.

ટંડેલ-વહાણુનો ઉપરી

ખલાસી

માહીતી-ખગર. [તેની.

પુરતી-બરાબર, જાંઘએ

મગીઆ-મગના દાણા

જેવડી.

ઠરેલો-જામેલો. [સાતો.

કાતરાતો-કોરાતો, બ

બૃશ્ચિર-જમીનની અણી

લાખી થઈ સમુદ્રમાં

ગજોલી ત્રાય તે

લેલટું અવળુ.

ધૂસે પેમે

અખાત-સમુદ્રનો કાંટો

લાખો થઈ જમીનમાં

ગજોલો હોય તેન

ઉપનાગર-પરોળા મો

નો અખાત.

મુદતથી-વખતથી

કાપ-પાણીમાં તણાઈ

આવશે કાદવ કચરા.

ક્રિયા-કામ

પાઠ ૪૩ મો.

આરામ-વિસામો.

કારીગરો-શુતાર, લુહાર

કુંભાર વણુકર વગેરે.

વસવાયાં-ગામની વસ્તી

નુકામ કરનારા કારી-

ગરો.

આરા-પાંડાના ઢાડા.

મજબુત-કઠણ. [તેનું.

ટકાઉ-ધાના પખત ચાલે

ધમણુ-પવન ધ્રુકવાનો

દેશી સ ચો.

તણખા-ચીજુગારીઓ.

વાટ-પૈડા ઉપર ચડાવવા-

ની પાટી [વારીને

સજજડ-ઉંખડ નાંદ તે

ચાકડો-લાકડાના પૈડા

જેવું કુંભારનું એળર

લોંદા નુઆ. પીપા.

કોરામાં-ગાંધમાં

જાપે-તરવાળે [ગોળર.

કાળમે નુતર વીંટવાલું

તાણાવાણા કપડું વણતા

ઉભા આડા દોરા આવે તે.

ખાદી-જાડું કપડું, ગજી

જાળમ-પાથરવાનું રં-

ગીત બીજાનું.

શણુ-એક જાતના છોડ-

ના રેમા.

પાઠ ૪૪ મો.

ગામ-જેમાં થોડા ધર-

હોય તે. [હોયતે.

શહેર-ધણું ધરને બજાર

ધુદી-રબ.

એલતા-રમતા.

ગિદ્દી દંડા-લાકડાના બે-
નાના મોટા કટકા
વતી રમવું તે. [થેવા.

દહાડો વળવો - કાયદો
ફેર-તકાવત.

રોળે-ખણીતા માણસો-
ની કબરો ખાંચેલા
મકાન. [એલા મિત્ર

કોતરકામ-પાથરમા દો-
ટપાલ ડાક, પાછ

ચાપીસ-લખવાનું કામ
કરવાની જગા, કચેરી

બળાય-સાફ થાય

બળર-ચોટા.

પાઠ ૪૫ મો.

તગાવી-ખેડુતને સરકારે
બ્યાળેધીરેલા રૂપિયા

મહેસુલ-જમીનવેરો.

વસુલ થયા-આવી ગયા

ફેરણી કારકુન-તાલુકાના

ગામોની સીમમા ફ-

રનાર કારકુન.

હવાડો-કુવાનજીક દોરો-

ને પાણી પીવાનેચણી

લીવેલો કુંડ. [મારવું

દુરરત કરવું-માજેલું સ-

ઓવરસીઅર-બાધકામ

ખાતાનો મુખ્ય નોકર

ફોજદાર-તાલુકાની પો-

લીમનો ઉપરી.

મુકદ્દમો-કેસ, કામ.

સાક્ષી-સાહેદી જુળ્યાની.

ખવલ કારકુન-પહેલા

કારકુન. હેડ કલાર્ક.

જમાદાર ફોજદારના હા-

યનીએનો અમલદાર

રજુ-હાજર [જવો

હેરાન કરવા--દુ ખરેવું, પ-

સખતી-જુલમજબજાઈ

તિબ્બેર-ખજાનચી.

ક મરે-ફેડે.

લપેટી-બોટી. [ઉપરી.

નાયક-મુલકી મિપામનો

રસીદ પહોચ, પાવતી.

ગીરો-ધરાણુ. મારજેજ.

ખતો-દસ્તાવેજ.

દવાખાનું-ઔષધ શાળા.

સીતળા-સેયડ, ગોવડ,

ખળિઆ.

ચેપ-રસી.

પાઠ ૪૬ મો.

કમિશ્નર-પ્રાતનો ઉપરી.

અમલદાર, મુખા.

કચેરી-કોરટ

લગતાં-સખધી.

કલેક્ટર-જીલ્લાનો ઉપરી

અમલદાર નાયબ-

મુખતવી-લેવાનું બધ.

કરાવ-ફેસલો.

અધિકાર હકમત, સત્તા.

ધન્નપેક્ટર-તપાસણી ક

રનાર અમલદાર.

ધજનેર-બાધકામ ખા

તાનો ઉપરી.

ફેળિય-તપાસ

મુખાકારી-આરોગ્યતા.

બહીવટ-કારભાર.

મામલતદાર - તાલુકાના

ઉપરી, બહીવટદાર

સંમતિ-મલાહ, મ જુરી

મુ-સફ-સમોદિનિટજડજ

પાઠ ૪૭ મો.

મોડો અસુરે

ખીના હકીકત.

રેલ-પૂર.

હરકતો-અડચણ

તીડ-એકજાતના અના-

જ ખાધ જનાર પક્ષી.

પાક-મોલ
 મહેરબાની-કૃપા
 વાલ-કારી ખાવાઈ નર-
 મલી પ્રાણી.
 ખંડુક નાક ભરી અવાજ
 કરવાનું હથિઆર.
 પરવાનગી-રખા.
 વ્યાજા-મરજા.
 તળનીજ તપાસ.
 મારફતે તરફ.
 બલામણ-રીપારસ.
 છુટ-રંગ.
 હાલ-હમણા.
 ડેપુટી-જાણની નિશા-
 જાના ઉપરી.
 કન્યાશાળા-જોડીઓની
 નિશાળ.
 પરીક્ષા-તપાસણી.
 પ્રથમ-પહેલા.
 નાભાયક-નકામા.
 નિરાશ-આશાભંગ.
 ખૂનનો-મારી નાખેલા
 માણસ સંખ્યા.
 ચુકવતા-ન્યાય કરતા.
 વ્યુત્પાતી-સાક્ષી.
 ચુકાદો-કરાવ, ફેસલો.
 પાઠ ૪૮ મો.
 શિક્ષક-મારતર, મહે-
 તાજી.

મજાની સુંદર.
 નાળા-વહેળીઆં.
 મોળુ-મેલુ
 ચિત્ર-પૂરી, ભરપૂર.
 ચથું-કાપ.
 ઝરણુ પાણીની સરો.
 ખંધાખન-ઠરીને.
 સખત કઠણુ.
 થીજીત ઠરીને.
 હિમ કાર [પ કરીએ
 અટકીએ થોભીએ, ખં-
 પાઠ ૪૯ મો.
 દેવતા-અગ્નિ.
 સળગતી-બળતી
 શેની-કપા પરતુની.
 અંગારા-બળતા કોયલા.
 કૂંકણી-દેવતા કૂકવાતી
 પાસની ભૂગળી.
 હોલવાઇ-ખુઝાઇ.
 ઠરીબય-હોલવાય.
 જોત-જગ, ખજતું ભડકો
 વરાળયંત્ર વરાળથી આ-
 લતા સાચા.
 પાડતા સળગાવતા [તથર
 ચક્રમક-એક જાતનો પ-
 દવ-નંગલમા લાગેલી
 આગ.
 પાઠ ૫૦ મો.
 મીકાઇ-ગળ્યા પદાર્થ.

કંઠાળનો-કાયર થનો.
 ખાતરી-વિશ્વાસ ભરોસો.
 બેસ્વાદ-સ્વાદ વગરની.
 મોળી-રીક્ષી.
 સ્વચ્છ-ચોકળું
 નીરોગી તંદુરસ્ત.
 છુટણુ-જોડણુ, ટીગણુ.
 સમાન-જોડણ. [જગા
 અગર-મીઠું પકવવાની
 જાળાળ-ભરતી
 માભરીલઇ-ઉઝડીલઇ.
 જ્યાપ ધ-ધાણું.
 દેશાવર-પરદેશ.
 પાઠ ૫૨ મો.
 કારખાનું-માયાઓ
 મતલબ-હેતુ, હુરજા.
 ખાસ-ખસુસ, જરૂર.
 ખરડ જટ બાજે તેવો.
 ચુરેચુરા-ઝીણાકટકા.
 માફક-પેઠે.
 નકામી-ફાકટ.
 ખાલી-અમરતી.
 ચિતાઈ-ચીની માટીનો.
 વિશ્વમય-નવાઇ.
 લગાડવા-ચોપડવા.
 પ્રમાણ-રીતે
 ઠીવાસળી-કાંડી.
 તદન-ખીલકુલ.
 જાળ-ખજતું.

પાઠ પર મો.
 શોખ-ટેવ, ગમતી વાત.
 પહેલદાર-પાસાવાળી.
 વર્ગમા-કલાસમા.
 અકાળી-પછાડી.
 સંભાળજો-સાચવજો.
 ધાટના-આકારના.
 ખરખચડી-આઠ ટેકરા-
 વાળી.
 લીસી-નુવાળી.
 ફટકડી-એકમતની તુ-
 રા સ્વાદની વસ્તુ.
 ઝવેરાત-હીરા માણિક
 તથેરે
 ઝંમર-કાગના કેપાતુના
 દીવા કરવાના ઝાડ.
 ભોલક-જટકણ.
 પાઠ ૫૩ મો.
 પોલાદ-સખત ભોદું.
 કોદાળી-જગીન ખોદવા-
 નું હથિયાર.
 સમી-દુસ્ત.
 પાનુ-ફળ.
 ધમતાને-એમીને બાનાં
 ખવાને.
 એરણુ-ભુદાર જેના પર-
 મૂકાને ભોદું એપેજો
 તે ઓળર.
 નરમ-પોચુ.

ખાતરી-નિશ્ચય.
 ધા કર-ટીપ, ફટકો માર.
 ધડતર-નરમ ભોદું.
 ભરતર-ખરડ ભોદું.
 પાટલીઓ-ખાંકડા
 રવેસ-ઓસરી, જીનો.
 દિવાલ-ખીત [ઓળર.
 કરબત-ભાકડાં વહેરવાનું
 કાનસ-ધસવાનું ઓળર.
 પાથર બારોબારપરબાર્યું.
 પાઠ ૫૪ મો.
 હંદ્રિય-આખ નાક કાન
 વિચેરે
 મુખ્ય-મોટાં મોટા.
 અંગ-ભાગ.
 અગત્યનું-ધણી જરૂરનું.
 હિદ્રો-કાણા.
 આધારે-ટેકાથી.
 શોપી-ચુશી.
 ખમાલ-અટકળ.
 બારીક ઝીણા.
 ઉત્પન્ન-પેદા.
 પ્રચાલવા-જીરવા.
 પાઠ ૫૫ મો.
 સીસાપેન-પેનસિલ.
 હોહતા-ફધ કાઢતાં.
 છેદ-કાણું.
 ધટ-જડો, ધાડો.
 ઝરપે-ધીરે ધીરે નીકળે.

ધડીઆં માટીના વાસણુ.
 ઉપવાસ-ભુખ્યા રહેવું.
 ગુંદર-ઝાડનો રમ.
 પાક-વસાણાના લાડ.
 પાઠ ૫૬ મો.
 શુમારે-આશરે.
 હંખી-ધઉની કુડી
 મુખળાં-સોયા જેવા
 તાંતણા.
 ખાંચ-ખોબણુ.
 હાઉઆની-ખડવાના.
 હુમસો-ટુકો, ભરાઉ.
 પ્રક્રિયારક-કોવત આ-
 પનાર.
 હવાલા-ચારણી.
 ચાળણુ-ચાળતા બાકી
 રહેલો ભાગ.
 હુમું-થુલું.
 રવો-કણી.
 વાની-જમવાની વસ્તુ.
 આયોઅદવો-ખાડું થવું.
 લાહી-ખેળ.
 જખમ-ધા.
 પોટીસ-ધઉનો લોટ કે
 અગસીને બાશીને
 કરેલી લુગદી.
 પાઠ ૫૭ મો.
 બગીચો-વાડી.
 ચૂંટી-તોડી.

થોકડો-ગુડો.
 માફક-પેઠે.
 ખાત્ર-ખોખાણું. [એવું.
 લમલમ-મળતું આવે
 શોષી ચૂરી
 અળવી-આળી, શ્લેષીઆં.
 કરવત-આરી.
 ચિરાએલુ-ફાટેલું.
 ઘુલમોર-એક જાતનું સુ-
 ર કૂલવાળું ઝાંઝ.
 જડપથી-જલદીથી.
 જથાળાંધ-સામટું.
 ડુંવાર-એક જાતના છોડ.
 દાતા-કાકર
 પાઠ પટ મો.
 વજનું નાનાં બધાં.
 પતંગીડ-ફૂંડ.
 બટકયા-રખડયા.
 ઝોટું જુટું
 વર્ગ-જાળ
 મજાની ખેલ, સુંદર.
 સધળાં-બધા
 જઠર-ખાંડેલું પચાવ-
 વાની કાથળી.
 ખુખસુરત રૂપાળી.
 પારખુ-ઓળખુ.
 ખીલકૂલ-સુદલ.
 માદા-નારી જાતિ.
 વેતરી-કામ કરનારી.

અવસ્થા-હાલત.
 સ્થિતિ-અવસ્થા.
 સાબરતી-યાદ આવતી.
 ધયળ-કીડા જેવું જડું.
 નુકમાન-બગાડ.
 પોષણ-બુજરાન.
 તાર-તાલણી.
 મોશેટો-તારની કોકડી.
 નિરાત વાળી-જપથી.
 અવતાર-જન્મ.
 માત્ર કક્ત.
 મોજ-શોખ.
 કુમમો-ચઢાઈ.
 મદદ-સહાય
 પાઠ પટ મો.
 સમડી } એક જાતના
 ગીધ } મામાદારી
 મોટા પક્ષી
 માળાવાકરનો-વારે ઘડી
 એ આવતો.
 પાળ કિનારો
 બાથુ-ચરતે આવતું.
 તીરનીપેઠે સીધી સડ-
 સઘટ
 ડરતું-ખીતું.
 સપાટાખંધ-જેરબેર.
 નહોર-નખ.
 નજર-ધ્યાન.
 ટાચે-છેક ઉપરનો ભાગ.

બદામીઓ-બદામના રં-
 ગ જેવો.
 કરાંડી-રાડાં, સાંઠી.
 થોભ્યો-રોઠાયો.
 ઉતાર-ઢોળાવ.
 સરી-ખસી. [નીચીજગા.
 ખીણુ-એ પવેત વચ્ચેની
 અંધારા-તમર.
 બારીક-ઝીણી [ભાગ.
 ગરદન-કોકનો પાછો
 આક્રમણ-અકરાતીઆ.
 કમકમાટ-કટાળો, ત્રાસ.
 પાઠ ૬૦ મો.
 ખીસડાલી-એક જાતનું
 વાનુંપ્રાણી.
 ઠેકડા-ફફકા
 બપમહાર-ખૂમ સુરત.
 દેખાવટુ-રોમાયમાન.
 વલગતાર-એક દેકાણું
 ગેશી ન રહેતું તે.
 રમુજ આનંદ.
 બદન-સારીર, અગ
 રાખોડીઉં-રાખનારંગનું.
 પીઠે-વાસે.
 કાખરઆતરી-કાળાથોળા
 પટાવાળી.
 માફક-પેઠે.
 ગર-ગરબ.
 કુમળી-કામળ, કુમળી.

રાક્ષી-આગલા દાંતની
 બેબાળુએબેકેકે અ-
 છીદર દાંત હોયછે તે.
 રવાટી-વાળી.
 ઘટ-સજડ.
 ધાતકી-ખુની.
 ચક્રાર-ચપળ
 ગતિ-આલ, વેગ.
 દુઃખનો-શત્રુઓ.
 બચાવ-રક્ષણ
 ધન-પૈસા, દુ.ખ.
 છત-છાપગની નીચેના
 ભાગ.
 દામદામ હેઠાંનું ઠકાણું.
 ખાસ કરીને પ્રજાના
 ગણમાં જરૂરના.
 નેજા ગણ, તોડાણ.
 અચાજ સા
 કોતુહલા તરવાર
 ઉપરના પરી-ચેપક પછી
 એક માથે.
 દ્રાણ-કમગ
 કાઠા-ગેળી, પુળી
 રહેઠાણુ-વસો.
 તુલ-અનાજ.
 સમીસાંજ-સંજ્યાકાળ.
 પાઠ ૬૧ મો.
 ફરીવળ્યાં-ધેરી લીધાં.
 વિદાઈ વળ્યા

સરખી-પણ.
 હઠે-અસે.
 તદન-ખીલકુલ.
 હાફે-ઝૂંકે.
 ધર-પકડ.
 પન્ને-પાચો.
 ગળડડી-દોટ.
 ઠોઠાય-પછાડાય.
 મમતા-માયા.
 તાબેદાર હુકમ માનનાર.
 નોકર-ચાકર
 ભાગાદાર-વિભાસ
 ભાગ્યધ-મિત્ર, દોસ્ત.
 ગમે-પસંદ પડે.
 માન-આખર
 પત્તરતી-પણુકરતી.
 માન હેત.
 પાઠ ૬૨ મો.
 પમિત્રાણા-મુસાફર થો-
 કાને રહેવાનું મકાન.
 ઢટાર-સીમા
 વફ-કુતરાના ધાટનું ફા
 ડી ખાનાર પ્રાણી.
 બરછટ-કરકરા.
 ઠાચુ-જડખું.
 નળા-દીચણથી પાની
 સુધીનો ભાગ.
 અદેરો-ધાટ.

વિકરાળ-ખીલામણા.
 ખીકણુ-ડરકણુ.
 છાતીવાળું-હિમતવાન.
 હુમલો-ધસારો.
 દુકડીઓ-ટોળીઓ.
 પાદર-ખાપો.
 કીકિઆરી-ખુમરાણ.
 પકક-પહોચેલું.
 ખધું-હુચ્ચું.
 ભારો-ગુરો.
 વાદ-શેરડીનું ખેતર.
 અમાઈ હુઆઈ
 પાઠ ૬૩ મો.
 ધુરકયા-બરાડવા.
 પરખે બાળુમા.
 ગુરસાથી-ક્રોધથી.
 ગમત-આનંદ
 ખાતર-માટે.
 પજવો-હેનન કંગો.
 મીઠા માર [કાળો ભાગ.
 કીડી-આખની વચ્ચેનો
 મહેતામથી થોડીમહેનતે
 થોડ ઘણા ખીલામણા.
 પાસે-નાજક.
 મ્યાન તરવારનું ઢાંકણ.
 કરકરી-બરછટ.
 મહેરબાની-કૃપા.
 સતાવશો-પજવશો.

કામળ કાલીશ જડમૂળથી
નાસ કરીશ.
પાઠ ૬૪ મો.
સિંહ-એક જાતનું કાડી.
ખાનાર જળરૂ પ્રાણી.
વિકરાળ-ડરામણા.
અજ્ઞમય-નાગજ્ઞ.
ખીંચા-ડર્પા.
અમિ-દેવતા.
યાજ ઘોડા અને સિંહની
કોકપરના વાળ.
ઢેલખુગાડી-હાથે ધકેલ-
માનીગાડી [વાજ.
ધુધવારા-સિંહનો અ-
ગર્જના-ગડગડાડ જવી
બૂમ.
ધૂજતા-કાંપતા.
જો-ખીક.
ઢેકાણું-નિયમ
દીપડા-ચિત્રા, નાનાવાધ
આતરે-ધરે, રોકે
ચાખેલ-સવારીઓ.
જાસ-માંસ.
હેરાન-દુ ખી.
પાઠ ૬૫ મો.
પોચાં-નરમ.
ઉપરાંત-કરતા બધારે.
ડીલ-શરીર.
દવાખાનું-ધરખીતાલ.

હાંડપિંજર-હાંડકાંનું ખો-
ખું.
દિગલ-ભીત.
ટાગ્યું-ભટકાવ્યું. [એવું.
બિઆમણું-ખીક લાજે
એકાજ-કદરૂપા.
મેસક-નકી
કોવત-તાકાદ. જોર.
અગત્યના ધણા જડરના.
ખોપરી-માથાનો ઉપસો
ભાગ. [ગુના હાડકા.
પાસળા-જાતીના બે બે
ફેકમા જવામે વડે લોહો
ચોકખું ચવાની જગા.
દદય-શરીરમા લોહી ફ-
રતુ કરવાની જગા.
સંરક્ષણ-પચાવ સંભાળ
ગરદન-ખોચી.
પાઠ ૬૬ મો.
ચામડી-તવ્યા.
કુદરતી-ધધરે ખતાવેલું.
કોલ્લો-ઝરોળો.
હીમા સોળે ચઢવો, ચા-
મડીનું ઉપલુપડ ઉપસે તે.
જોડ-ગુમગા.
ધા-વાગેલું.
રૂઆતો-મટતો.
દરદ-દુ ખ.
લકુ-જોરાવર.

આળું-નરમ.
ખાલ-ચામડી, પડ.
ખમાતું-વેકાતું.
પુષ્કળ-વધારે.
ખુલી-ઉઘાડી
ગલેક-એસિકા કે ગોદ
ડાનો ચઢાવેલું પડ.
સૂક્ષ્મદર્શક નાની વસ્તુને
ગોટી દેખાડનાર
અસંખ્ય - અગણિત
ધણાજ.
કાપા-લીટા
છિદ્રો-કાણ
ગરમ-દુકાળ
આછા છોટે છોટે.
ઝતુ-મોરામ
પાઠ ૬૭ મો.
જોડા-પગરખા.
તળાઈ-નીચેના ભાગ.
ખાસું-સાર.
પસદ પડ્યા-ગમ્યા
કમાવેલું-પકવેલું
જોજવાળું-દવાપાણું.
કોલવા-મડવા.
તરડ-કાંટે.
મુદત-વખત.
ટકે-કાંટે નહિ.
અમારવાડો-ચામડી આ
ને રહેવાની જગા.

ટાંગેલી-લટકાવેલી.
વાસમારતી-ગંધાતી.
ઠરાયું-ઉભું રહેવાયું
રાંપી-ચામડું સાફ કરવા
નું ઓભર

જીન-ઘોડા ઉપર નાખ-
વાનો સામાન.

મજક-પાણી ભરવાની
કાથળી, પખાલ.

પાઠ ૬૮ મો.

ગિન-ઘેટાના વાળ.

ઘેટાં-મેઠા [નું કપડું.

ઓઢો-પથુને ઓઢાડવા-

ફેર તફવત, જુદાઈ.

ઉઠવેઠ-માથા કુટ

વાંકડીઆ-ગુજળાં વાળા

ભરાડિ-સજડ

કામળા-ધામળા.

શેતરંજી-પાથરવાનું ચ-

ટાપટાવાળખિજાનું.

ખાસકરીને-ધણું કરીને

ધણે ભાગે.

હલકા-વજનમાં ઓછાં.

હૂંફ-ગરમવો.

ટુઆ-આતરી

કસારી-એક જાતનું સ-

ફેદ પાખવાળુ જીવડું.

ડગલા-કોટ.

વારકુટ-બદન, નકીલ.

ગળપટા-ગળખંધ.

ઝભભા-પગની પાની સુ-

ધીનો ડગલો, જભો.

પહેરાયું-ઝભલું.

કપળ-બદન.

પાઠ ૬૯ મો.

આંગણું-ધરના આરણા-

ની આગળનો ભાગ.

ખેઠક-ઉચાઈ.

ખાસ-જરૂરી.

ખેજ-શરદી

ધર-મૂળ રહેઠાણ.

કુંભીઓ-થાભલા

કરા-ધરની બાજુ પરની

ભોતો.

છોલાણું-છો દીધેલું.

પરસાળ-ધરનો આગ-

ળનો ખંડ.

ઓસરી-રવેશી.

દેરાસર-દેવ પૂજનની જગા

કોઠાર-અનાજ ભરવાની

જગા.

વેદ-દવા કરનાર

સીડી-નીચરણી.

માળ-મેડો. [રડો.

દિવાનખાનું ખેઠકનો ઓ-

દિવાલ-ભીંત.

છખીઓ-ચિત્રો.

ખુખીથી-સફાઈથી.

તાકાં-જોખલા.

મેખ-મેકરાની ઉપરલાં-

બુ લાકડું ગોઠવેલું

હોય છે તે.

સાકટા-વળીઓ.

પકવાસા-પાતળા સાગ-

નાં કામડાં.

સરડાવ્યું-ગુંથાવ્યું.

છત-સીલીંગ.

અબ્યાસનો-ભણવાનો.

ઝરખો-છત્તું.

સગવડ-સોઈ, વગ.

પાઠ ૭૦ મો.

અસલી-જુની.

રજા-છૂટી.

ઓળો-પડછાયો.

સાધન-સાહિત્ય.

ઓછાયો-પડછાયો.

તરફ-બાજુ.

છાયાયંત્ર-પડછાયાથીવ-

ખતજાણવાનું સાધન.

મદારી-ખેલ કરીખતા-

વનાર.

કુગડુગી-એક જાતનું ડમ-

ડમ વાગતુ વાજુ.

હેઠલા-નીચેના,

ચોટી-પહેરા.

પાઠ ૭૧ મો.
 ધડિઆળ-વખત જાણ
 વાનુ ય ત.
 ચંદો-ધડિઆળનું આંક-
 માંડેલુ જાળપતક.
 લિપિ-ભાષા.
 માલમ-ખખર.
 કલાક-અઢીધડી, દિવસ-
 નો ચોવીશમો ભાગ.
 મિનિટ-કલાકનો સાઠમો
 ભાગ.
 સામટા-ભેગા.
 અંતર-છેદું.

ચક્રર-દાંતા વાળાં જાળ
 નાનાં પેડાં.
 કમાન-પોલાદની પાતળી.
 પગીનું શું છળું.
 પાઠ ૭૨ મો.
 ત્રાજવું-પદ્મું.
 બજારે-ચાટામાં
 તોળવા-જાળવા.
 સમતોલ-સરખાવજનનું
 બેશક-તકી.
 છેતર્યો-ઠગ્યો.
 પાધરો-સીધો.
 વેરાઈ-દોળાઈ.

વેપારી-માલ વેચનાર,
 દુકાનદાર.
 વજન-કાટલા.
 સોદો ખરીવાની વસ્તુ.
 જાળે-તોળે.
 સમાન-બરબર, સરખી
 ચીજવો-એ જાતની
 રમત.
 યુક્તિયો-મલજ, કળા.
 મધ્યભાગ-વચ્ચે.
 પહેમ-શક.
 મેર-ખાળુ.
 ખાધ તુકસાન ખોટ.
 સહેજસાજ-થોડું ઘણું.

દરેક પાઠમાં આવેલા જોડાક્ષરો.

પદાર્થો	વિશ્વસ્વામી	ધર્માખેર	શ્રીખમ
પ્રાણીઓ	ભક્તિ	સ્થિતિ	આત્ર
ચિત્રો	અત્યારે	નિર્દોષ	પ્રકૃષ્ણ
પુસ્તકો	સિદ્ધપુર	દ્રોણે	સાંભળ્યું
વનરપતિ	વૃદ્ધ	તક્ષીન	વાયવ્ય
બ્રાહ્મણી	છત્યો	પ્રદર્શન	કરખો
અજબ	દ્રવ્ય	અગત્યની	પૃથ્વી
અનુરવાર	વર્તાણક	સંગ્રહ	સમુદ્ર
ધર્મ	ચિત્રગુપ્ત	ધર્માદા	આકૃતિ
શ્રદ્ધા	ન્યાય	ઉદ્યમ	દેવસ્થાન
ફક્કડ	ગૃહસ્થ	પ્રશ્ન	ચિત્રવિચિત્ર
વિદ્યાવ્યાસ	મહોદ્ધામાં	નિર્મળ	પુષ્કળ
ત્રગડા	નિશ્ચય	વિપત્તિ	ક્રિયા
દંડ	દુષ્ટમતિ	પ્રકાર	ભૂગોળવિદ્યા
એસાડયો	વર્તમાનપત્ર	દુર્ગંધો	ગિફ્ટીદંડા
બુદ્ધિ	સ્વચ્છ	કૌશલ્યા	સજ્જડ
ખર્ચુપાન	નિર્ણય	વિકાર	પરાજયત્ર
પસ્તાયા	પરાક્રમી	રામચંદ્ર	દુરસ્તી
અક્કલ	પ્રખ્યાત	કૈકેયીના	ઈન્સ્પેક્ટર
સ્ત્રી પુરુષ	નમ્ર	પ્રીતિ	કમિશ્નર
ભ્રમ	ચુક્તિ	શત્રુ	છાંદાના
અટકાવ્યો	પુસ્તકાલય	શ્યામ	મુન્સફ
વિશ્વપતિ	વૃત્તાંત	અમતકાર	પદ્મામાં

મુંબાઈ બેટ તથા મુંબાઈ ઇલાકાની ભૂગોળનો સાર.

દિશાઓ.

દિશાઓ ચાર છે; પૂર્વ, પશ્ચિમ, ઉત્તર ને દક્ષિણ, જે બાબુએ સવારમાં સૂર્ય ઉગે છે તે પૂર્વ દિશા; જે બાબુએ સાંજે સૂર્ય આથમે છે તે પશ્ચિમ દિશા; પૂર્વ દિશા તરફ મોઝા કરી ઉભા રહીએ તો ડાબા હાથ તરફની ઉત્તર દિશા અને જમણા હાથ તરફની દક્ષિણ દિશા.

ખૂણાઓ.

ખૂણા ચાર છે. વાયવ્ય, ધ્રુવિય, નૈઋત્ય અને અગ્નિ ઉત્તર અને પશ્ચિમ દિશા વચ્ચેનો વાયવ્ય ખૂણા; ઉત્તર અને પૂર્વ દિશા વચ્ચેનો ધ્રુવિય ખૂણા; દક્ષિણ અને પશ્ચિમ વચ્ચેનો નૈઋત્ય ખૂણા અને દક્ષિણ અને પૂર્વ વચ્ચેનો અગ્નિ ખૂણા.

વ્યાખ્યાઓ.

૧ મકાનો—દેશ કે તેના કોઈ ભાગનો કાગળપર ચિત્રેલો નમુનો અથવા આકાર.

૨ સંઘ—પૃથ્વી ઉપરની જમીનના જે પાંચ મોટા ભાગ કરેલા છે તે દરેકને ખંડ કહે છે. તેનાં નામ.—એશિયા, યુરોપ, આફ્રિકા, અમેરિકા અને ઓશિયાનિયા.

- ૩ દેશ—જેમાં ધણા પ્રાંતો, ઇલાકા અને જિલ્લાઓ આવેલા હોય તે.
- ૪ પ્રાંત—જેમાં ધણા ઇલાકા સંસ્થાન અને જિલ્લા આવેલા હોય તે.
- ૫ ઇલાકો—જેમાં ધણા જિલ્લા આવેલા હોય તે.
- ૬ જિલ્લો—જેમાં ધણા તાલુકા આવેલા હોય તે.
- ૭ તાલુકો—જેમાં ધણાં નાનાં મોટાં ગામો આવેલાં હોય તે.
- ૮ ગામ—જેમાં થોડાં ઘરોની વસ્તી હોય તે.
- ૯ શહેર—જેમાં ધણાં મોટાં ઘરો ને બજારો હોય ને જ્યાં ધમધાકાર વેપાર ચાલતો હોય તે.
- ૧૦ બંદર—નદિ કે દરિયા કિનારે વેપારનું મથક હોય અને જ્યાં વહાણુ અને આગબોટ આવી શકતા હોય તે.
- ૧૧ લેટ—જે જમીનની ચારે તરફ પાણી હોય તે.
- ૧૨ દ્વિપક્ષ્પ—જે જમીનની ત્રણ બાજુએ પાણી હોય અને એક બાજુએ જમીન સાથે જોડાએલી હોય તે.
- ૧૩ સંયોગીભૂમિ—જમીનના બે મોટા ભાગને સાંધનારો જમીનનો નાનો ભાગ તે.
- ૧૪ બુશિર—જે જમીનની અણી લાંબી થઇને સમુદ્રમાં ગએલી હોય તેને બુશિર, કેય અથવા પોઇન્ટ કહે છે.
- ૧૫ જલ્લાશય—જે ઉંચી જમીનમાંથી ચારે તરફ પાણીનાં ઝરણુ વહેતાં હોય તે.
- ૧૬ ઉચ્ચપ્રદેશ—ડુંગર કે પર્વતને મથાળે આવેલી સપાટ જમીન.
- ૧૭ ડુંગર—જમીન ઉપર જે ધણા ઉંચા ટેકરા હોય તે.
- ૧૮ પર્વત—ધણા ડુંગરો સાથે જોડાઇને ધણાજ ઉંચા વધેલા હોય તે, એવા પર્વતો ધણા ગાઉ સુધી લાંબા ગયાહોય તેને પર્વતોની હાર કહે છે.
- ૧૯ લીજ—બે પર્વતોની વચ્ચે આવેલી તળેટીની જમીન.

૨૦ કિનારો—જમીનનો જે ભાગ નદિ, દરિયો કે પાણીના કોઈ ભાગની ઘસોલગ આવેલો હોય તે.

૨૧ રણ—જે જમીનમાં તદ્દન રેતીજ હોય અને ઝાડપાન કે પાણી વગેરે હોય નહિ તે.

૨૨ રણદ્વિપ—રણમાં જે ઠેકાણું પાણી અને ઝાડપાનવાળું જગા હોય તે.

૨૩ મહાસાગર—પૃથ્વી ઉપરના પાણીના જે પાંચ મોટા ભાગ કરેલા છે તે દરેકને મહાસાગર કહે છે, તેના નામ ઉત્તર મહાસાગર, દક્ષિણ મહાસાગર, આટલાન્ટિક મહાસાગર, પાસિફિક મહાસાગર અને હિંદી-મહાસાગર.

૨૪ સમુદ્ર—મહાસાગરથી પાણીનો નાનો ભાગ.

૨૫ સરોવર—ચારે બાજુએ જમીન અને વચ્ચે પાણી હોય તે.

૨૬ નદિ—મોટા પાણીનો પ્રવાહ પર્વત કે સરોવરમાંથી નીકળી સમુદ્રને મળે છે તે.

૨૭ મૂલ—જે જગ્યાએથી નદિ નીકળે છે તે જગા નદિનું મૂલ અને જે જગ્યાએ નદિ મળે છે તે જગ્યાને નદિનું મૂલ કહે છે.

૨૮ અક્ષાંત—સમુદ્રનો ફાંટો જમીનમાં ધણી લાખો ગએલો હોય તે.

૨૯ ઉપસાગર—પહોળા મોટાના અખાતને ઉપસાગર કહે છે.

૩૦ કાઢી—ભરતીની વખતે સમુદ્રનું પાણી અંદર આવે એવા નદિના પહોળા મૂખને ખાડી કહે છે.

૩૧ સામુદ્રચુનિ—પાણીના જે મોટા ભાગને સાંધનારો પાણીનો જે નાનો ભાગ તે.

મુંબાઈ બેટની ભૂગોળ.

સામાન્ય હકીકત.

ધણાં વર્ષો પહેલાં મુંબઈમાં બીમ નામનો હિંદુ રાજા રાજ્ય કરતો હતો, તેના મરણ પછી તેનો કુંવર પ્રતાપસિંહ ગાદી ઉપર બેઠો, તેના સાળા નાગરશાએ તેને હરાવી ગાદી ઉપરથી ઉઠાવી મૂક્યો અને પોતે રાજ કરવા લાગ્યો, તેના વંશજો પાસેથી ઇ. સ. ૧૩૧૮ માં અલાઉદ્દીન ખીલજીએ લઈને ઉગડ કર્યો, ત્યારપછી ત્યાં શીરંગી લોકોએ આવી વસવાટ કરી મુસલમાનોની પડતીના વખતમાં ઇ. સ. ૧૫૩૨ માં ધણી થઈ પડ્યા ઇ. સ. ૧૬૬૧ માં પોર્તુગાલના રાજાએ પોતાની છોકરી કેથેરાઇનને ઈંગ્લાંડના રાજા ખીજ ચાર્લસ સાથે પરણાવી તેની પહેરામણીમાં આપ્યો ત્યારથી અંગ્રેજ સરકારને મળ્યો ત્યારપછી મુંબઈ આખાદ થઈ પૈસા ટકા અને વેપાર અને વસ્તીમાં ધણું વધ્યું છે.

સીમા.

ઉત્તરે સાદિ બેટમાં થાણાં જીલ્લાનો વાંદરા અને કુરબા તાલુકા, પશ્ચિમે અને દક્ષિણે અરબી સમુદ્ર, અને પૂર્વે મુંબાઈનું બાઈ અને ખાડીની પેલી બાજુ કોકણ પ્રાંત

તેની સરાસરી લંબાઈ આશરે ૧૧ માઈલ અને સરાસરી પહોળાઈ આશરે ૩ માઈલ છે તેમાં આશરે નવ લાખ માણસની વસ્તી છે. એ બેટને પીવાનું પાણી પૂરું પાડવાસાર બેટની બહાર ચાર મોટાં તળાવો બાંધેલાં છે. વીહાર, તુળશી અને પવાઈએ ત્રણ સાદિ બેટમાં અને તાન્ત્રા તથાવ મુંબાઈથી ૬૦ મૈલ દૂર કોકણ પ્રાંતમાં છે ત્યાંથી મોટા નળો મારફત શહેરમાં પાણી આવે છે.

મુખર્ષ શહેરમાં ધણી મોટી અને સોભામયમાન હિમારતો. ધણાં વિદ્યાલયો, સુતર કાતવાની તે સુતરાઈ, ગરમ, અને રેશમી કાપડ વણવાની મીલો અને મોટા મોટા વેપારીની પેઢીઓ તથા પરદેશ સાથે વેપાર કરનાર વેપારીઓની ઓશીસો હોવાથી તથા ધણી જાતના હુત્રર અને કારીગરીથી લોકો પોતાનું શુજરાન ચલાવેછે.

એમાં ખોરીબંદર સ્ટેશન, મ્યુનિસિપલ ઓશીસ, ક્રાફ્ટ મારકીટ, કાપડ મારકીટ, વજેરે સુદર મકાનો ; પાલવાબંદર, ચોપાટી અને બેન્ડર-વજેરે ફરવા હરવાની જગાઓ અને વાલકેશ્વર, બાબુલનાથ, મહાલક્ષ્મી, મમા દેવી, ભુલેશ્વર વિજેરે હિંદુ મંદિરો ; મુસલમાનોની જુમા અને જકરીઆ મસ્જિદ અને વહોરાઓની જામે મસ્જિદ તેમજ રોમન કેથોલીક અને પ્રોટેસ્ટન્ટ ધર્મના દેવળો વિજેરેથી આ શહેર આખા હિંદુસ્તાનનાં શાખિતાં શહેરોમા પહેલા નંબરનું ગણાય છે.

આ શહેરનો વહીવટ મ્યુનિસિપાલીટીના હાથમા છે, તે કારપોરેશન નામનું ઉર મેમ્બરોનું બનેલું મંડળ ચલાવેછે. તેમની ચુંટણી દર ત્રણ ત્રણ વર્ષે થાયછે તેમા અરધા મેમ્બરો રૈયત તરફથી નીમાય છે અને અરધા મેમ્બરોને સરકાર નીમેછે સરકારે નીમેલા મેમ્બરોમાથી અરધા સરકારી અમલદારો અને અરધા રૈયતના પ્રખ્યાત માણસો હોય છે. એ વહીવટ બરાબર ચલાવવા માટે મ્યુનિસિપાલીટીએ મુખર્ષ શહેરના નીચે પ્રમાણે સાત ભાગ કર્યા છે. તે દરેકને વૉર્ડ કહેછે.

એ. ક્રોટ વૉર્ડ એમાં—કોલાબા, કોટ, મેદાન.

બી. માંડવી વૉર્ડ એમાં—માંડવી કુગરી, હમરખાડી અને ચકલો.

સી. ભુલેશ્વર વૉર્ડ એમાં—મારકીટ, બોખીતલાવ, ફનસવાડી ભુલેશ્વર, કુંભારવાડા અને ખારા તળાવ.

દી. ગીરગામ વૉડ એમાં—એતવાડી, ગીરગામ, ચોપાટી, આન્ટ-રોડ, વાલકેશ્વર અને મહાલક્ષ્મી.

ઈ. લાયખલા વૉડ એમાં—ભાયખલા, મજગામ, કામાટીપુરા, ચીચપોઢલી, નાગપોડો, અને તારદેવ.

એફ. પરેલ વૉડ એમાં—પરેલ, સીવરી, સીવ અને નાયગામ.

જી. માહીમ વૉડ એમાં—વરલી, દાદર અને માહીમ.

અખાતો.

૧ એકમે—ચોપાટીની પશ્ચિમે, કોલાખાને વાલકેશ્વરની વચ્ચે.

૨ માહીમનો—માહીમ અને વરલીની વચ્ચે.

૩ અરખી અખાત—મુમ્મખેટ અને કોકણની વચ્ચે.

તળાવો.

*૧ નાખુદાનું તલાવ—મેદાનમાં.

*૨ ઘોળી તલાવ—મેદાનને નાકે ફરામજી કાવસજી ઇન્ડીટચુટ પાસે.

૩ ભૂલેશ્વરનું તલાવ } ભૂલેશ્વર વિભાગમાં.
૪ મમાદેવીનું તલાવ }

*૫ કાવસજી પરેલનું તલાવ—કાંદાવાડીને નાકે.

*૬ બાબુલા તલાવ—સર જમસેદજી જીભાઇની ઇસ્પીતાલ પાસે.

*૭ ગોવાળીઆ તલાવ } વાલકેશ્વર વિભાગમાં.
૮ વાલકેશ્વરનું તલાવ }

૯ મહાલક્ષ્મીનું તલાવ—મહાલક્ષ્મી વિભાગમાં.

૧૦ પરેલનું તલાવ—પરેલ વિભાગમાં.

૧૧ નાયગામનું તલાવ—નાયગામ વિભાગમાં.

૧૨ જાંબળી તલાવ—માહીમ વિભાગમાં.

* આ નિસાનીવાળાં તળાવો હાલમાં પૂરી નાખવામાં આવ્યાં છે.

દ્વિપકલ્પો.

- ૧ કોલાખા—મુખાઈ ખેટની નેશત્યે.
- ૨ વાલકેશ્વર—મુખાઈ ખેટની પશ્ચિમ દિશાએ.
- ૩ વરલી—મુખાઈ ખેટની વાયબ્યે.

ભૂશિરો.

- ૧ કોલાખા—કોલાખાની દક્ષિણે.
- ૨ વાલકેશ્વર—વાલકેશ્વરની દક્ષિણે.
- ૩ હાજીઅલી—હાજીઅલીની ઉત્તરે.
- ૪ મામા અળની—મામા અળનીની દક્ષિણે
- ૫ વરલી—વરલીની ઉત્તરે.
- ૬ સીવરી—સીવરીની દક્ષિણે.

કુંગરો.

- ૧ વાલકેશ્વરનો કુંગર
- ૨ મહાલક્ષ્મીનો કુંગર } મુખાઈ ખેટની પશ્ચિમે ગીરમા મ વિભાગમાં
- ૩ વરલીનો કુંગર—માધીમ વિભાગમાં.
- ૪ મંડલીનો કુંગર—ઉત્તરે ગોવરીમાં.
- ૫ રૌલીનો કુંગર—ઉત્તરે સીવમા
- ૬ સીવરીનો કુંગર—સીવરીમાં.
- ૭ ભંડારવાડાનો કુંગર—મજગામમાં.

ગોદીઓ.

- ૧ સાસુન ડોક—કોલાખામાં.
- ૨ સરકારી ગોદી—કોટમાં.
- ૩ વિક્ટોરીયા ડોક
- ૪ પ્રિન્સીસ ડોક } માંડવી વિભાગમાં.

૫ પી૦ ઓ૦ કંપનીની ગાદી—મજગામ વિભાગમાં.

૬ નવી ગાદી—કાઠ વિભાગમાં.

બદરો.

પાલવાબંદર, ખેલાડબંદર, મોદીબંદર, પથરબંદર, કરનાકબંદર, માંડવી-
બંદર, મસીદબંદર, વાડીબંદર, ચીચબંદર, કલેરબંદર, એલ્ફીસ્ટનબંદર,
ટાકબંદર, કોલસાબંદર.

રેલવેઓ.

ખી૦ ખી૦ એન્ડ સી૦ આઈ૦ રેલવે. ૭૦ આઈ૦ પી૦ રેલવે અને
પોર્ટરેટ રેલવે.

સ્ટેશનો.

૭૦ આઈ૦ પી રેલવેનાં—ખોરીબંદર, મસીદબંદર, મજગામ,
બાયખલા, ચીચપુગલી, કુરીરોડ, પરેલ, દાદર, માટુંગા, રીવ.

ખી૦ ખી૦ એન્ડ સી૦ આઈ૦ રેલવેનાં—કાલાખા, ચર્ચગેટ,
મરીનલાખન, ચર્નીરોડ, ગ્રાટરોડ, મહાલક્ષ્મી, પરેલ, એલ્ફીસ્ટનરોડ, દાદર,
માટુંગા, ગાંધીમ.

દાખલેનાં સ્ટેશનો—સામુન ડોક, ગ્રાં ખીલડીસ. મ્યુઝીઅમ ઘર, (મ્યુઝીઅમ) મ્યુઝીઅમ વેન્ટ, (સેક્રેટરીએટ) ફાઈ મારકેટ, ખોરીબંદર
ક્રાફ્ટ મારકેટ, વાલીતખાવ, કર્નાકબંદર, વાડીબંદર, મીરગામ પોરચુગીઝ
ચર્ચ, પાયકુની, નળખજાર, સી. પી. ટેન્ક, પીલહાલિસ, ચર્નીરોડ જંકસન,
ગ્રાટરોડ, ફેશલ રોડ જંકસન, તારદેવ, ખે ટાકી, જે. જે. દારખીલ,
ખેલાસીસ રોડ, મજગામ, હોમો પારસી, (શેઠ ખ. મા. નું બાવલું) જેકબ
સરકલ, બાયખલાનો પુલ, વીક્ટોરીયા ગાર્ડન, કાલાખાગ, પરેલ.

જેવા લાયક જમાઓ.

કાલાખાની દીવાદાંડી, કાલાખા ઓખઝરવેટરી, સેલ્સહોમ, મી. ટાટાની
તાજમહાલ હોટેલ, સક્રેટરીએટ, રાજખાલ ટાવર, હાઇકોર્ટ, જનરલ પોસ્ટ
ઓફીસ, ટાઉનહોલ, ટકશાળ, નવી ગાદી, રાખીનુ પુતળું, ખોરીબંદર
સ્ટેશન, મ્યુનિસિપલ હાલિસ, એલ્ફીસ્ટન હાઇસ્કૂલ, ક્રાફ્ટ મારકેટ,
વિક્ટોરીયા ગાર્ડન.

મુંબાઈ ઈલાકો.

સીમા.

હિતરે બધુચિરતાન અને પંજાબ, પશ્ચિમે અરબીસમુદ્ર, દક્ષિણે મહી-સુરપ્રાંત, અને મદ્રાસ ઇલાકો. પૂર્વે રજપૂતાના, મધ્ય હિન્દુએજન્સી, મધ્યપ્રાંત, વરાહ અને હૈદરાબાદ.

મુખ્ય ભાગો.

કુદરતી:—૧ સિંધપ્રાંત, ૨ કચ્છપ્રાંત, ૩ ગુજરાત પ્રાંત. (કાઠી-આવાડ સહીત, મહારાષ્ટ્રપ્રાંત, ૫ દક્ષિણ મહારાષ્ટ્રપ્રાંત. રાજપીય વિભાગો:—૧ સિંધવિભાગ, ૨ ઉત્તરવિભાગ, ૩ મધ્યવિભાગ, ૪ દક્ષિણ વિભાગ.

મુખ્ય પર્વતો.

૧ હાલાપર્વત સીંધપ્રાંતમાં. ૨ ગિરનારને સેત્રાંજ્ઞે કાઠીઆવાડમાં. ૩ વિંધ્યા ગુજરાતમાં નર્મદાની ઉત્તરે. ૪ સાતપૂડા ગુજરાતમાં નર્મદા અને તાપીનીબચે ૫ સહ્યાદ્રિ અથવા પશ્ચિમઘાટ મહારાષ્ટ્રઅને કોકણની વચ્ચે.

ભૂગિરો.

૧ રાસમુરી—કરાંચીની પશ્ચિમે. ૨ જગત પોંઇન્ટ-દ્વારકા પાસે. ૩ દીવહેડ-કાઠીઆવાડની દક્ષિણે.

મુખ્ય અખાતો.

૧ કચ્છનો અખાત કચ્છની દક્ષિણે. ૨ અંબાતનો અખાત કાઠી-આવાડની પૂર્વે.

સરોવરો.

મંચર સરોવર—સિંધ પ્રાંતમાં.

નદીઓ.

૧ સિંધુ—સિંધપ્રાંતમાં વહે છે અને અખી સમુદ્રને મળે છે.

સેંત્રુંજી—કાઠીઆવાડમાં વહેછે અને ખંભાતના અખાતને મળેછે.

૩ મચ્છુ—કાઠીઆવાડમાં વહે છે.

૪ બનાસ

૫ સરસ્વતી

} ગુજરાતમાં વહેછે.

} કચ્છનારણુને મળેછે.

૬ સાબરમતી

૧૩ અંબિકા

૭ મહી

૧૪ કાવેરી

૮ નર્મદા

૧૫ ઐરંગા

૯ કીમ

૧૬ પાર

૧૦ તાપી

૧૭ કોલક

૧૧ મીઠાળા

૧૮ દમણગંગા

૧૨ પૂરણા

} ગુજરાતમાં વહેછે અને
ખંભાતના અખાતને મળેછે.

૧૯ ગોદાવરી—મહારાષ્ટ્ર હૈદરાબાદ અને ઉત્તર સરકારમાં વહી બંગાળના ઉપમાગરને મળેછે.

૨૦ ભીમા અથવા ચંદ્રભાગા—મહારાષ્ટ્રમાં વહી કૃષ્ણાને મળેછે.

૨૧ નીરા—મહારાષ્ટ્રમાં વહી ભીમાને મળે છે.

૨૨ કૃષ્ણા—દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર હૈદરાબાદ અને ઉત્તર સરકારમાં વહી બંગાળના ઉપમાગરને મળેછે.

૨૩ તુંગભદ્રા—દક્ષિણ મહારાષ્ટ્રમાં વહી કૃષ્ણાને મળેછે

સિંધપ્રાંતના જિલ્લા અને શહેરા.

જિલ્લા

શહેરા.

૧ કરાંચી—કરાંચીને કાટી.

૨ થરપારકર—ઉમરકોટ અને નગરપારકર.

૩ હૈદરાબાદ—હૈદરાબાદ ને ઠંઠા.

૪ સકર—સકર, બકર, સેવાન, સીકારપુર.

૫ ઉપલો સરહદનો મુલક—જોકાબાબાદ.

૬ ખેરપુરસંસ્થાન—ખેરપુર.

કચ્છ પ્રાંતનાં શહેરો.

બુબ, માડવી, અંખર, લખપત, તુણા, જખો, બદ્રેશ્વર, કચકોટ.

ગુજરાત પ્રાંતના વિભાગો અને શહેરો.

૭૬૧.

શહેરો.

અમદાવાદ—અમદાવાદ, વીરમગામ, ઘોળકા, ધધુકા, ધોલેરા, ધોધા પ્રાંતીજ, સાણંદ

૨ ખેડા—કપડવણજ, ડાસરા. નડીઆદ, મહેમદાવાદ, માતર, આણંદ, બોરસદ, ડાકોર, ખેડા, ઉમરેઠ

૩ પંચમહાલ—હાલોલ, કાલોલ, દાહોદ, ગોધરા, શહેરા અને જાલોદ.

૪ ભરૂચ—ભરૂચ, અંકલેશ્વર, વાગરા, આમોદ, જંબુસર અને દારોડ

૫ સુરત—સુરત, રાંદેર, પારડી, વલસાડ, ચીખલી, જલાલપોર, બાર-ડોલી, માડવી, ચોયાંશી, ઝોરપાડ અને ઉદવાડા.

૬ ખંભાત સંસ્થાન—ખંભાત, તારાપોર

૭ વડોદરા સંસ્થાન—વડોદરા, નવમારી, ગણદેવી, કદી, પાટણ મહેસાણા, અમરેલી, દારકા, ધારી, દામનગર, વિજયપુર, વડનગર.

૮ કાઠીઆવાડ એજન્સી—રાજકોટ, વઢવાણ, મેનગઢ, માણિકરાડા જુનાગઢ, બાવનગર, નવાનગર ધ્રાગંદ્રા, પૌરબંદર, જોડણ, મોરબી ને લીમડી.

૯ પાલનપુર એજન્સી—પાલણપુર, રાધનપુર, ડિસા.

૧૦ મહીકાંડા એજન્સી—સાદરા ને ધડર.

૧૧ રેવાકાંડા એજન્સી—નાદોદ, બારીઆ, લુણાવાડા ને છોટાઉદેપુર.

૧૨ પંચમહાલ એજન્સી—નારકોટ.

૧૩ સુરત એજન્સી—વાસદા, સચીન ને ધરમપુર.

મહારાષ્ટ્ર પ્રાંતના વિભાગો.

૧ કોંકણ પ્રાંત—મુંબઈ, યાણા, વાદરા, વસઈ, કલ્યાણી, કુરલા, અલીયાગ, રત્નાગીરી, વિંગોલા, હરણાઈ, ઝવાર, જંજીરા ને સાવંતવાડી.

૨ ખાનદેશ—ધુળીઆને માલેગામ.

૩ નારાઈ—નાશિક ને ત્રંબક.

૪ અહમદનગર—અહમદનગર.

૫ પૂણા—પૂણા.

૬ સતારા—સતારા, મહાબલેશ્વર.

૭ સોલાપુર—સોલાપૂર, પંઢરપૂર ને બાર્સી.

૮ ઝવાર સંસ્થાન—ઝવાર.

૯ અકલકોટ—અકલકોટ.

૧૦ સતારા એજન્સી—ભોર, ફલટણ, ઝોંઢ અને જત.

દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર પ્રાંતના વિભાગો અને શહેરો.

૧ કલાહગી—કલાહગી અને વીળપુર.

૨ બેલગામ—બેલગામ.

૩ ધારવાડ—ધારવાડ અને હુયલી

૪ કાનકા—કારવાડ, કુમટા અને હોનાવર.

૫ કોલાપુર—કોલાપુર.

૬ સાવતુર—સાવતુર.

૭ મરાઠા જાગીર—સાંગલી, જમખીડી, મીરજ, કુંદવાડ, મુખોળ અને રામદુર્ગ.

નદીઓ ઉપરનાં શેહેરા.

સિંધુ નદી ઉપર—સફર, બફર, લાડખાના, સેવાન, કોટ્ડી, ઠંઠા, હેદ-રાખાદ, અને સહાબંદર.

સરસ્વતીનદી ઉપર—સિદ્ધપુર.

સાબરમતીનદી ઉપર—અમદાવાદ અને સાદરા.

મહીનદી ઉપર—ખંભાત.

નર્મદાનદી ઉપર—બરુચ, શુક્લતિથ નાંદોદ, ચાણોદ અને કરનાળા.

તાપીનદી ઉપર—સુરત, રાદેર, વરીઆવ.

ગોદાવરીનદી ઉપર—નાશિક અને ત્રંબક.

ભીમાનદી ઉપર—ભીમાશંકર પંઢરપુર અને સોલાપુર.

નીરાનદી ઉપર—ફલટણ.

કૃષ્ણાનદી ઉપર—મહાબલેશ્વર.

પ્રખ્યાત શેહેરા

કરાંચી—સિંધપ્રાંતમાં મોટું બંદર છે.

દ્વારકા—કાઠીઆવાડમાં હિંદુ લોકોનું જત્રાનું ઠેકાણું છે.

પાલીતાણા—કાઠીઆવાડમાં શ્રાવક લોકોનું જત્રાનું ઠેકાણું છે.

હીસા—લશ્કરની છાવણી છે.

સિદ્ધપુર—હિંદુ લોકોનું માતૃશ્રાદ્ધ કરવાનું ઠેકાણું છે.

ડાકોર—શ્રી રણછોડજીનું મોટું ધામ છે.

શુક્લતાર્થ અને ચાણોદ—નર્મદાનદી ઉપર જત્રાનાં ઠેકાણાં છે.

ઉદવાડા—પારસી લોકોના પ્રાચીન આતસબહેરામથી જત્રાનું ઠેકાણું છે.

મુંબઈ—આખી દુનીયામાં પ્રખ્યાત ખીજ નંબરનું શહેર છે.

નાશિક ત્રંબક—ગોદાવરી નદી ઉપર જત્રાનાં ઠેકાણાં છે.

મહાબલેશ્વર—હવા ખાવાની જગ્યા છે.

ખડકી—લશ્કરની છાવણી છે.

પંઢરપુર—શ્રી વિઠ્ઠલનાથજીનું મોટું ધામ છે.

સરકારી પ્રાથમિક શાળામાં ચાલતો

ગુજરાતી દેશી હિસાબ.

ભાગ ૧ લો.

કીમત ૧૧ (સવા) આનો.

શુ. બાળ પોથીના અર્થ. ૦-૨-૦	શુ. છટ્ટીના અર્થ ... ૦
શુ. પહેલીના અર્થ ... ૦-૨-૦	શુ. સાતમીના ,, ... ૦
શુ. બીજીના ,, ... ૦-૩-૦	સેહેલગણીત ... ૧-
શુ. ત્રીજીના ,, ... ૦-૪-૦	છેલની વારતા ... ૧-
શુ. ચોથીના ,, ... ૦-૫-૦	બહીયલની વારતા . ૧-૦ ૦
શુ. પાંચમીના ,, ... ૦-૬-૦	ભાગવતમાર ... ૦ ૧૨ ૦

ઉપરના પુસ્તકો લેનારને ઘણીજ સારી રીતે કમીશન
આપવામાં આવશે.

એશિયાય બધી જાતના ગુજરાતી પુસ્તકો મળશે

મળવાનાં ટેકાણાં

મુંબઈ—ડાહ્યાભાઈ જગજીવનદાસ ટે. બૂલેચર આગળ શ્રીર-
ગીના દેવળ પાછળ, માવજી જેરામના માળામાં.

,, એન. ડી. મેહેતાની કુ. બુકમેલર કાલકાદેવીના રસ્તાપર
પોષ્ટ હોશીસની સામાં.

મુંબઈ—એતવાડી બ્યાકરોડ ધર નં ૧-૨ અને ૩ અહીંયા “તત્ત્વવિવેચક”
છાપખાનામાં રા. બીવાજી હરી શિંદેએ છાપ્યું. તે ડાહ્યાભાઈ
જગજીવનદાસ એઓએ કચેડૂલ સ્ટીટ, ધર નં. ૪ મધ્યે પ્રગટ કર્યું છે.

